Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 244 (9926) | 1975 чылдың октябрь 17, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

ЧУРТТУҢ ХОВУЛАРЫНДА

ССРЭ-ниң Төп статистика Эргелелиниң дыннатканы-биле алырга, картофельдин 96 хуузун—3 миллион 233 муң гектардан ажаап алган. Эрткен неделяда ону 87 муң гектар черден казып алган.

Барык 400 муң гектардан ристи кескеш, бастырган. Ол болза, ону тараан шөлдүн оннун сес кезээ-дир. Россия Федерациязының колхозтарынга болгаш совхозтарынга ак-тараны 250 муң гектардан ажаап алган. Ол дээрге планнаттынган шөлдүн 94 хуузу-дур. Казахстанның рисчилери ол үнелиг культуразын тараан шөлдүн үштүн йиизин—65 муң гектар черден ажаап алган.

Эрткен неделяда кукуруза дүжүдүн 154 муң гектар черден ажаап алган. Ону тараан шөлүн хөй кезиинден ооп бышкан үрезинин алган. Бүгү чуртта барык 1,9 миллион гектардан кукуруза дүжүдүн ажаап алган бооп турар.

Октябрьның ортан үезинге чедир 3,4 миллион гектар черден тарымал тооруктун дүжүдүн ажаап алган. Ол болза, ону тараан шөлдүн дөрттүн барык үш кезин бооп турар. Свеклачылар 2,7 миллион гектар черден ол амланныг дазылды казып алганнар.

Ол ышкаш конопля-хендирнин ажаап алыышкыны, хөй чылдыг сигеннернин үрезинин бастырып алыры үргүлчүлеп турар.

Хөвенчилер кидин түлүк ажылдап турарлар. «Аккөк корабльдернин» башкарыкчылары 2,5 миллион тонна чиг-эт хөвенни ажаап алганнар.

Элээн хөй республикаларның ажыл-агыйлары тараанын күскү чаштырылгазының планнарын ажырыпкан. Бүгү чуртта ол культураларны 32,7 миллион гектар черде тараан бооп турар. Күскү чер ацдарылгазының планы 84 хуу күүсеттинген—96 миллион гектарны чарган.

(СЭТА).

СЭКП-ниң XXV съездизинге үткуштур!

Үлетпүрнүң ажылдакчылары! Чурттуң индустриалдыг күчүзүн улам ыңай хөгжүдери болгаш быжыглаары дээш демисежиңер! Техниктиг депшилгени дүргедедирин, бүдүрүлге күчүлерин дүргени-биле шиңгээдип алырын болгаш эң эки ажыглаарын чедип алыңар!

Чаа техникага болгаш депшилгелиг технологияга орукту улам калбартыңар!

(СЭКП ТК-нын Кыйгырыгларындан).

КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМНАР

Республиканың үлетпүрүнүң 9 айларда күрүне планының күүселдезиниң түңнелдери

Социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир дээш үлетпүр бүдүрүлгелерниң ажылдакчылары чамдык чедишкиннерни чедип алган.

Үлетпүр бүдүрүлгезинин өзүлдези эрткен чылдың бо үезин-биле деңнээрге 3,4 хуу болган. Үлетпүр продукциязының кол-кол хевирлерин бүдүрериин болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн планы күүсеттинген.

Кол-кол адырлар аайы-биле продукция сайгарылгазының болгаш үлетпүр бүдүрүлгезиниң талазы-биле өзүлдениң темпилерин көргүзерге мындыг:

	Сайгарылга планының күүселдези (хуу-биле)	Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге (хуу-биле)
Республика ниитизи-биле	99,5	103
Электроэнергетика	—	99,3
Одалга үлетпүрү	113	110
Өңнүг металлургия	107	98
Металл ажыллан кылыры	102	112
Арга-арыг болгаш ыяш ажылдап кылыр үлетпүр	96	108
Тудуг материалдар үлетпүрү	96	115
Чиик үлетпүр	109	113
Аъш-чем үлетпүрү	99,6	93
Полиграфия үлетпүрү	100,0	101

Одалга үлетпүрү, металл ажылдап кылыр болгаш чиик үлетпүр бедик темпилиг хогүүп турар.

Республиканың үлетпүрү 9 айларда продукция сайгарарының планын күүсеттээн, арткен чылдың бо үезинге деңнээрге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү кудулаан.

Январь-сентябрь айларда республиканың тус-тус бүдүрүлгелеринде продукция сайгарылгазының, үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээлиниң, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн өзүлдезиниң талазы-биле план күүселдезин көргүзерге мындыг (хуу-биле):

	продукция сайгарылгазының план күүселдези	Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге: бүдүрүлгениң ниитизи	Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге: күш-ажылдың бүдүрүкчүлү
Эвилел хамаарылгалыг үлетпүр	100,3	106	105
«Тыва даг-дүгү» комбинат	102	110	111
Каа-Хем разрези	113	110	109
Тываның электри четкилери	—	99,3	92
«Тыва кобальт» комбинат	107	98	98
«Тудуг кезектери» комбинат	81	95	97
Ак-Довуракта үлетпүр бүдүрүлгелер комбинады	109	124	109
Республика хамаарылгалыг үлетпүр	99,0	102	94
Эът комбинады	98	84	91
Сүт комбинады	97	93	98
Аъш-чем үлетпүрүнүң эргелери	102	103	103
Хлеб продуктулар эргелери	105	121	91
Үстүү-Енисейниң балык заводу	95	94	93
Респотребсоюзтуң үлетпүр комбинады	109	103	102
Типография	100,0	101	102
Даазранылга комбинады	110	119	100,8
Алгы заводу	104	102	105
Караа көзүлбестерниң өөредилге-бүдүрүлге чери	116	115	98
Үлетпүр тудуг материалдарының каттыжыышкыны	96	96	94
«Тыва суг тудуг» трестиң демир-бетон кылыглар заводу	110	—	—
«Тыва көдээ-тудуг» трест	74	146	116
Ыяш ажыл-агый эргелери	112	118	110
«Тыва септелге-тудуг» трестиң тудуг кезектери болгаш конструкциялар заводу	100,1	115	114
Улуг-Хемниң ыяш үлетпүр ажыл-агыйы	100,0	107	98
Автосептелге заводу	103	109	106
Автоэргелелдиң техниктиг ажаалда станциязы	122	136	136
Республиканың «Сельхозтехника» каттыжыышкыны	102	112	111

Бо чылдың январь-сентябрь айларында үлетпүр продукция зының кол-хол хевирлерин бүдүргени:

	Январь-сентябрь айларда бүдүргени.	Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге (хуу-биле)
Хөмүр-даш — муң тонна	465	112
Электри энергиязы — млн. квт, шак	121	108
Тудуг ыяжының, токпак өөртүү — муң плот. кубометр	209	103
Ооң иштинде тудуг ыяжы—муң плот. кубометр	184	102
Дилиг материалдары — муң кубометр	101	97
Бажың херекселдери—муң рубль	759	113
Тудугга хереглээр чугай — тонна	1388	93

(Уланчызы 2-ги арында).

Шиитпирлиг 30 шак.

«Шамбалыг» совхозтуң тараажыларының ортузунга шиитпирлиг 30 шактың күш-ажылчы ээлчээн чарлаан.

Совхозка организастаан үшкү күш-ажылчы ол ээлчегниң сорулгазы — 800 ганың тараазын шалыпкыныбиле ажаары, келир чылдың дүжүдүнүң магадылалы—күскү ацдарылгазының планын ажыр күүседири, кышка белеткелди күштелдирери болур.

Бо шиитпирлиг ээлчегге шамбалыгжылар организастыг киржип, күш-ажылчы төлептиг салыышкынын киргеннер. Ооң түңнелинде 620 га черниң тараазын ажааган, 541 га күскү ацгысты ацдарган. Бо ээлчегге 20 комбайн, 16 трактор киришкен. Комбайнерлардан Эрес-оол Сат 54 га черниң тараазын ажаап, бирги черни алган. Ийиги, үшкү черлерни Тока Куулар, Чигир-оол Сарыглар олар үлешкеннер.

Күскү чер ацдарылгазынга тракторист Иван Линев тилекчи болуп, ДТ-75 трактор-биле 33,8 ганы ацдарган. Дорта Байкалов 32,7 ганы эки шыпарлыг ацдаргаш, ийиги черни ээлээн. Үшкү, дөртү черлерни Күиден-оол Мөнге, Лопсан Сапыян олар үлешкеннер.

Күш-ажылчы ээлчегде тараа ажаарынга № 3 бригада, күскү ацгыс ацдарарынга—№ 1 бригада бирги черни алганнар. Комбайнарның, тракторларның туруш чок ажылдаарынга техниктиг хандырылга звеноларының ролю улуг. Механик Владимир Бюрбю, чолаачы-слесарь Айыжы Мичик оларның удуртканы звенолары техниктиг хандырылга ажылын эки чорудуп, мактаткан.

Шиитпирлиг 30 шактың күш-ажылчы ээлчээнге тилекчи болганнарга вымпелдерни болгаш шаңналдарны тывыскан.

СЭКП-ниң XXV съездизинге төлептиг ужуражыр дээш күскү хову ажылдарын ында шалыпкын чорудуп турар. Амгы үеде совхоз 4500 га күскү чер ацдарар планын 5000 га кылдыр ажыр күүсеткен. Бо ажылды уламчылап, дүжүт ажаалдазын доозуп турар.

М. МОНГУШ,
№ 1 хову-трактор бригадазының бригадири.

АК-ДОВУРАКТАН

ТУДУГЖУЛАРНЫҢ СӨЗҮ

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги ээлчээн тудуп турар тудуг эргелелериниң мурнакчы бригадалары партиянын удавас болур XXV съездизинге төлептиг ужуражыр дээш боттарынга бедиткен хүлээлгелерни ап эгелээн.

«СЭКП-ниң XXV съездизин күш-ажылды белектерлиг уткуул!» деп кыйгырыгың эгелекчизи № 42 тудуг эргелелинде З. Афауновка удурткан дашчылар бригадазы болган. Бо бригаданың кежигүннери октябрь айның бүдүрүлге онаалдазын 3 хонук эрте күүседири, пландан ажыр бир муң рубльдиг тудуг-монтаж ажылдарын кылыры, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планга удур 1,5 хуу бедидерин хүлээген. 150 рубльдиг камналгазын чедип алыры база-ла хүлээлгеге кирген.

Мурнакчы бригаданың патриоттуг эгелээшкинин өскелер деткин эгелээн. Чижээлээргe, О. Комбуй-ролга удурткан бригаданың кежигүннери октябрь айның тудуг ажылдарының планын 6 хонук эрте күүседир деп бедиткен хүлээлгени алган. Ол үениң дургузунда № 6 сайгарылга белдирин башкарар станцияның бажыңының ханаларын бүрүн тудуп доозары ук бригаданың мурнында салдынган эң улуг сорулга болур. О. Комбуй-оолдун бригадазы амгы үеде 22-ги галереяны сайгарылга белдиринде тудуштурган.

Ийиги ээлчегниң тудуунда өске-даа бригадалар бедиткен хүлээлгелерни ап турар.

А. МОНГУШ.

* * *

НОЯБРЬ 1-ДЕ ДООЗАР ДЭЭШ

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажылчыннары ийиги ээлчегниң тудуунда идепкейлиг киржип турар. Кол корпустуң ийиги ажылдарын 24,28 болгаш 32 дургаар черлерниң штукатура ажылдарын комбинаттың ажылчыннары боттарының күүжү-биле кылып доозар дээн сорулгазын күүседир дээш хайнышкынныг ажылдап турар. Бо хүннерде ында шиитизи-биле 200 ажыг кижи ажылдап турар.

Алдыгы маатта ажылдап турар 15 бригададан А. Третьяковка, И. Оноховка удурткан бригадалар эки көргүзүүлерлиг ажылдап турар. Комбинаттың тудугжулары ниитизи-биле 30 муң дөрбелчин метр ханаларны ноябрь 1-де бүрүн шеверлеп доозар деп хүлээлгени алган.

КАДРЛАР БЕЛЕТКЕЛИ

Ийиги ээлчегге ажылдаар ажылчыннарны белеткээр үш ай хуусаалыг курста 200 кижи өөренип турар. Оларның баштайгылары мергежилдериниң аайы-биле экзаменнерни дужаап эгелээн. Бирги болуктен 26 кижи даг-дүгү арыглаар машиналарның машинистериниң шылгалдазын дужаган. Олардан А. Тогагакова, Л. Докмашова олар эки билгилиин көргүскен.

О. ОХЕМЧИК.

Ак-Довуракта эът комбинадының тудуунда бо хүннерде ажыл-иш хайнышкынныг. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чыл оюнга уткуштур алган хүлээлгелерин чедишкиниг күүседир дээш Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу, Күш-ажылчы Алдар орденниг III чергезиниң эдилекчизи Кара-оол Балчырович Салчактың удуртканы тудугжулар бригадазы ында кызымак ажылдап турар.

ЧУРУКТА: бригадир К. Салчак (оң талазында) тудугжулар-биле.

В. МААДЫР-ООЛДУН ФОТ-зу.

Францияның Президентизиниң аян-чоруу

Франция Республиканың Президентизи В. Жискар д'Эстэн октябрь 15-тин күүнүнүн бирги чартыында Тулага барып чораан.

В. Жискар д'Эстэн Ясная Полянага баргаш, улуг орус чогаалчы Л. Н. Толстойнуң музей-усадьбазын көргеп.

Хүннүн ийиги чартыында хүндүлүг аалчы, ону үдеп чоруур француз күрүне ажылдакчылары, а ол ышкаш Францияның ССРЭ-де элчизи Ж. Вимон олар Бородиноның шериг-төөгүлүг музейи-биле танышканнар.

(СЭТА).

Францияның Президентизи Киевте

Октябрь 16-да Москвадан Киевче Францияның Президентизи В. Жискар д'Эстэн болгаш ону үдеп чоруур кижилер үнүпкен.

Украинаның найысылалының Франциянын, Совет Эвилелиниң болгаш Украин ССР-ниң күрүне туктары-биле шиметтинген аэропортунга Франциянын Президентизин Украинаны Компартиязының ТК-зының бирги секретары В. В. Щербицкий, УССР-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы И. С. Грушецкий, УССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. П. Ляшко болгаш республиканың өске-даа удуртукчулары үткүп алганнар.

Франция Республиканың баштынынга, өске-даа аалчыларга чечейтер тудускан.

Аэропортка, автомашиналарның эртип турганы хоорайның кудумчуларынга болгаш шаларынге белик франшуз аалчыга Украинаның найысылалының ажылчы чоннары байыр чедирип турганнар.

(СЭТА).

Соңгукчулар-биле ужуражылга

Кунгуртуг суурунуң Культура бажыңынга октябрь 15-те ССРЭ-ниң Дээди Совединин депутаты, СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары эш Г. Ч. Ширшин-биле соңгукчуларның ужуражыышкыны болган. Анда «Тере-Хөл» колхозтуң баштаар черинин даргазы М. С. Сарыглар, уруглар ясли-садының эргелекчизи Ш. Б. Донгак, Тере-Хөл сельпозунуң бухгалтери Д. М. Мунзук, Кунгуртуг ортумак школазының өөредилге эргелекчизи М. А. Седип, «Тере-Хөл» колхозтуң хойжулар бригадазының бригадири Н. Х. Балган үүе чугаалаанар.

Ооң соонда соңгукчулар мурнунга эш Г. Ч. Ширшин үүе чугаалаан. Доозукчу чылдың болгаш ниитизи-биле беш чылдың планнарын республиканың күш-ажылчы коллективтериниң күүседип турарының дугайын, СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыштың калбарын турарының дугайын ол чугаалаан.

«Шынның» рейдизи

КЫШКА БҮГҮ ТАЛАЛЫГ БЕЛЕТКЕНИР

Көдээ ишчилериң мурнунда амгы үеде харыысалгалыг сорулга болза ниитиниң малын хүр-чаагай кыштаглаашкын-биле хандырары. Чөөн-Хемчикте «Сүт-Хөл» совхозтуң Ишкин салбырының кыштаглаашкынга белеткелин рейд бригадазы хынап көрген.

Мал кыштаглаашкынынга белеткел салбырда багай эвес чоруп турар. Салбырның удуртулгазы, партия организациязы, көдээ Советтиң күүскому мал чеминиң белеткелинче ажылдакчыларын организастап, ниитиниң малынга чем базаазын тургузарынга болдунар аргаларны, курлавырларны ажыглаан. Ынчангаш салбыр сигенни (көк сула-биле катай) 700 тоннаны белеткээр тургаш, 855 тонна кылдыр күүсеткен. Саваңны 300 тоннаны, будук-бүрүнү 55 тоннаны бөлүп алган.

Ам мал чеминиң кадагалалынче өнза кичээнгейин салган. Белеткеттинген мал чемиерин Шелениң, Соорнуң хойжу бригадаларының кыштагларында 10—15 тонна кылдыр, а ол ышкаш Чаңгыс-Шивиниң өшкү бригадазының чамдык кыштагларында база чедиргилээн. Оон арткан мал чеминиң хөй пуруузун беш кезек черде соортүп бөлгеш, ында шыңгыы хайгааралды тургускан. Оон камгөлал-хайгааралын М. Чыкыл-оолга даандырган. Бүгү кыш дургузунда мал чемин чарыгдаарын камнаарын, кадагалаарын шыңгыы контрольга алыр харыысалгалыг кижилерни быжыглавышаан, оларга дузалажыр кылдыр Ишкин суурунуң агитквартиралларынга даалга бердинген.

Шом-Шумда өшкү бригадазының малчыннары кыштаглаашкынга белеткелди шалыпкын чорудуп турар.

Кыштың одарларга малды кандыг янзы сайгара тургузарын, кажаа-хораа четчир бе, одар-белчиниң байдалы кандыгыл дээрзин рейд бригадазы сонуургаан.

Салбырда 21500 баш мал 62 коданга, ооң иштинде шөөр мал — 58 коданга кыштаар. Тус-тус коданнарның кадарчылары кыштаглаашкынга эңи белеткенген. Олар кыштаан чазын-на септеп белеткээн, кургаг одээн бөлүп алган. Мал чеми белеткээриге идепкейлиг киришкен. Бо чылын шөөр малга 5, бода малга бир чаа кажааны тудуп алган. Шөөр малдың чамдык кыштагларының одары бо чылын дыка таарыы. Ынчангаш курлавыр кыштаглар белеткээринче сагыш салып, амдыгааштан хемчеглерни ап эгелээн. Ишкин-Аксында шаанда сүт-бараан фермазы турган черде 100 баш инек кирер кажааны салбырның тудугжулары кылып турза-даа, ооң тудуушкыну саздап турар. Совхозтуң дирекциязы тудуг материалдары-биле ону четче хандырбаан.

Мал кужурзурап турар. Дус-биле хандырылга четпес. А кыштаглаарже дус чедирбээн. «Сельхозтранстың» Чаданада автобазазы (начальниги эш Дураев) дус соортүүлгезин багай организастап турар.

Ишкин салбырында мал турдагларынче трактор-биле суг соортүр үш улуг савалар бар. Ол ам-даа эвээш. Ынчангаш аңаа немей бетин дээрге-ле бир водовоз хереглеттинин турар.

Мал чуулдазын бо чылын 2—3 катап чоруткан. Ынчалзажок кажааларны четче дезинфекциялаваны четпес болуп турар.

Салбыр эргелекчизинин чугаазы-биле алырга, Шом-Шумда бригаданың төрүүр коданнарының анайлары үстүнген. Ынчаарга рейд бригадазы Чаңгыс-Шивиниң (Алдыы-Ишкин өрү) бригадазының чамдык коданнарынга барып чораан. Алажылаар-Ой аксында күзеглээн Чимит Саттың коданында өшкүлериниң анайлары ам-даа үстүнмээн болган.

— Ужурунда хуналарны төрүүр коданнарга эккеп кадар ужурлуг. Бистиң даргаларывыс болгаш зоотехниктеривис бо коданга хуна салбас, а хунажык анайларны ажыглаар бодаан боор. Ынчангаш анайлар ам-даа үстүнмээнин олдур—деп, кадарчы биске харыылады.

Ол бригаданың төрүүр 9 коданы өшкүзүнүн анайлары ам-даа үстүнмээн. Ооң ужуру чүдел дээрге, совхозтуң болгаш салбырның тускай эртемниглериниң кошкак хемчег ап турарында. Ол бригададан анайны үш коданы кылдыр үзер. Ынчаарга оларны малдаар кадарчылар ам-даа чок. Оон ыңай Ондар Дакпайның малдаан аныяк өшкүлериниң эр, кызы холушкак. Ону та кажан үзер чүве?

Кызыл-Тайга салбырның өшкү бригадазының коданнары Чаңгыс-Шивиниң бригадазы-биле кожа турар. Ында анайлар база үстүнмээн.

Кандаашкын болганындан одарларның өзүү таймс. Ынчангаш одарларны камнаары эргежок чугула. Ындыг турбуже, чамдык малчыннар кыштаг одарларынга малын ам-на кадарып, өзүт-сигенни амдыгааштан саза бастырып эгелээн. Чижээ, өшкү кадарчызы Р. Чигден Сарыг-Хаяда кыштаг чоргунда хонуп алган, ооң одарын саза бастырып, одарладып турар. Кышкы одарын элекке бастырбазын каш удаа сатындырып турбуже, Р. Чигден ону херекке албаан. Хемчик шынаазында тараа хоорзуннарын база-ла кайы-хамаан чок одарладып, четче хемчеглер албайн турар.

Удавас малчыннар кыштаглап көжер. Алдыы-Ишкин эне берт чер. Малчыннар көжеринге таарымчалыг кылдыр Ишкин оруун аштаары вегеттинип турар. Ынчалзажок ону ам-даа кылбайн турары кончуг четпес. Ишкин уунда малчыннарга бараан садар магазин бар. Ында чугула хереглел барааннары, ылангыя ыш-чем аймаа ховар. Бо талазы-биле малчыннарын негелдези улуг. Ынчангаш Сүт-Хөл рабпоову дарый хемчег алыры вегеттинип турар.

Салбырда малчыннар почтальонун транспорт-биле хандырбайн гураринган малчыннар солуннарны, журналдарны албайн турар. Чай дургузунда үүле 2—3 удаа солун алган малчыннар безин эвээш эвес.

Үстүнде фактылардан алыр-ге, «Сүт-Хөл» совхозтуң чаңгыс Ишкин салбырында безин кышка белеткелде четпестер ам-даа хөй-дүр. Совхозтуң өске салбырларында ындыг четпестер база бары чугаажок. Кышка белеткелге «аарсаар» дээр үүлдер азы ону соңгаарадыр, оожумадыр чоруктар чурбас ужурлуг. Совхозтуң дирекциязы, партком ноон чоргуур түңнелди үндүргеш, кышка белеткел кышкаш ындыг чугула хереклерге бар четпестерни дарый чайладырының хемчеглерин алыры эргежок чугула. Ону беш чылдың баштайгы чылының чедишкинин бо берге кыштың организастыг ажыл эртеринден бүрүн хамаажыр.

«ШЫННЫҢ» РЕЙД БРИГАДАЗЫ: М. Болат-оол, районнуң улусчу контроль комитединиң инспектору; **Д. Түлүш,** Ишкин салбырының малчыны; **А. Бызыр-оол** көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң болгаш шынарының талазы-биле күрүне инспекциязының районда улуг инспектору; **М. Севен,** «Шынның» корр.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМНАР

(Төнчүү. Эгези 1-ги арында).

	Январь-сентябрь айларда бүдүргени.	Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге (хуу-биле)
Тууйбу—млн. кезек	19,9	90
Эптей салыр демир-бетонкар, бетон конструкциялар болгаш кезектер — муң кубометр	35	143
Сорттуг даг-дүгү—муң тонна	48,3	109
Хем идиктер — муң эжеш	64	101
Кидис идиктер—муң эжеш	55	102
Даараан хептер—муң рубль	1001	106
Туттунган балык—тонна	250	116
Эт—тонна	3026	81
Колбаса кылыглары—тонна	977	102
Сүт продукциязы—тонна	11101	99
Далган—тонна	9122	110
Хлеб болгаш булочка кылыглары—тонна	14548	104
Кондитер кылыглары—тонна	618	103
Пиво—муң дал.	140	89
Эзиртпес суксунар—муң дал.	70	79
Ижер дус—тонна	8647	100,3

Эрткен 9 айларда пландан ажыр 70 муң тонна хөмүр-дэшты, 14,3 муң кубометр дилиг материалдарын, 8 муң эжеш хем идиктерни, 88 муң рубльге даараан хептерни, 13 тонна кондитер кылыгларын хөлүү бүдүрген.

Бараанның продукциянын бот-үнезинің планы күүсеттилген болгаш 100 муң ажыр рубльдің хамналгазы алдынган.

Ынчалза-даа продукция сайгарарының планын республиканың 11 бүдүрүлгелери күүсетпээн, 13 бүдүрүлгелер үлетпүр продукциязын бүдүрерин эрткен чылдың бо үезинден эвээштеткен, 14 бүдүрүлгелер күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн планын күүсетпээн. Тууйбу, тудуг чугайы, эптей салыр демир-бетон, эт, сүт продукциялары болгаш пиво, эзиртпес суксун кылыгларын бүдүрериниң планы күүсеттинмээн.

Эрткен 9 айларда чаа техниканы ажыглаарының 33 ажылдарын кылып чорудан турган, оларның үчүле 16-зын боттандырган. Чаа техниканы ажыглаарының 15 ажылдарының планындан Амыдырал хандырылга министерствозу 7-ни, одалга үлетпүрүнүң эргелери 4-түү (6-дан) күүсетпээн.

ТЫВА АССР-НИҢ СТАТИСТИКА ЭРГЕЛИ

Партийжи амыдырал

БҮГҮ ЧҮҮЛДЕРГЕ ХАРЫЫСАЛГАЛЫГ БОЛУР

Партияның XXIV съездизи чонга ачы-дуза чедирерин эки-жидериниң чугула айтырыын онзалап көрген. Ачы-дуза чедирери улус ажыл-агыйының техника-биле чепсегленген улуг адыры кылыр соругланы салган. Оон-биле чергелештир чонга бараан болурунун культуразын бедидери, продукциянын шынарынче сагыш салыры база көрдүнген. Бо бүгүнү амыдыралга боттандырар талазы-биле алдын ажылдар кылдынган дээрзин Чоннун амыдырал хандырылга министерствозунун коммунистериниң отчёт-сонгулдалыг хуралынга демдеглээн.

Республикада чонга ачыдуза чедирериниң хемчээли чылдын-на улгадып, оон хевирлери болгаш аргалары көвүдеп турар. Чижээ, көдээнин чурттакчыларынга дуза чедирериниң Куртамыш аргазын шинчээдип алган. Чагыг хүлээп алыр пунктулар чеченилери база калбарып турар. Үчүле бо чылын безин 7 ындыг пункт ажыттынган, амыдырал хандырылгазының 6 чаа хевири шинчээттинген. Бо ажылдарга улуг рольду кадрлар ойнаан. Оларны белеткээринче министерство элдэн кичээнгейни салган, бо чылын оон өөредилге-бүдүрүлге комбинадын 70 ажыг сургуул дооскан.

Сентелге-тудуг участогу, телеателье коллективтери мурнуку чылдардан дээре ажылдап турар апарган. Мында болгаш өске-даа чедиишкинперде Чоннун амыдырал хандырылга министерствозунда партия организациязының, ында коммунистиниң организаччы болгаш кижизидикчи ажылының үлүү бар дээрзин билдингир.

Отчёт-сонгулдалыг хуралга коммунистер эки талалар-биле чергелештир партбюронун болгаш оон секретарының ажылында четпестерни шынгыы шугумчүлээннер. Ылангыя тоску беш чылдың болгаш доозукчу чылдың планнын онаалдаларының күүседзинде бергелерге хамаарышкан чугаа улуг болган. Парторганизация министерствонун коммунистерин болгаш бүгү аппаратын план күүседзинче чедир мобилизастаан шыдавайн турар дээрзин коммунистер айытканнар. Парторганизация, шынап-да, бодунун ажылынга партия Уставының берген эргелерин долу ажыглаваан, оон түннелинде аппараттын ажылынга контроль кошкак болган. Ажылдакчыларның даандырган ажыл-херек дээш харыысалгазын бедидеринче угланган хемчеглер база эвээш.

Партбюро бодунун-даа, коммунистернин-даа хуралынга отчёттуг үеним дургузунда килдистер эргелекчилериниң, аппараттың ажылдакчыларының болгаш министерствонун партия организациязында кирип турар бүдүрүлге черлериниң удуртукчуларының информациязын чангыс-даа катап дыннап көрбээн. Ол удуртукчулардан «организациларда ажылынар кандыг-дыр, доозукчу чылда планнарны канчаар күүседип тур силер, күш-ажылдың сагылга-чуруму кандыгы» деп сонуурган айтырбаан. Министерствонун аппарадынга ажылчы чоннуң чагааларын, хомудалдарын канчаар көрүп турарын база хайгаараваан. Амыдырал хандырылгазынга чаа техниканы болгаш мурнакчы технологияны ажыглаары, өскелериниң дуржулгазын шинчээдири, кадрлар белеткээри, оларның мергежилин бедидери чергелиг айтырыгларже партия организациязы ханылавайн турган. Ынчангаш ында четпестер хөй болган.

Коммунистерниң шуптузу партийжи даалгалыг. В. Чимдан пропагандист даалгазын, В. Ляшевич улусчу дружина командири даалгазын эки күүседип турар. Г. Довадор солун болгаш журнал чагыдылгазын эки организастаан. Ынчалза-даа партийжи даалгазын чедир күүсетпес, ол түржүк корумчурум үрээр коммунистер база бар. Чижээлээрге, коммунист В. Лузгин арагаже хандыкпаан, ону кежигүнден үндүрер ужурга таваршкан. Коммунист И. Мартынов тудуг-септелге участогунун улусчу контролёрларының ажылын башкарар даалгазын күүсетпээн. Коммунист Н. Абанин бодунун пропагандист даалгазын сула күүседин келген. Ындыг турбуже партия организациязы оларның болгаш өске-даа коммунистернин отчёдун дыннаваан. Бо дээрге, партия организациязының кошкак ажылының бадыткалы-дыр.

Партия организациязы полит-кижизидилгелиг ажылды база сулараткан. Лекциялар, беседалар, политинформациялар ховар болгулап турар. Хана парлаалгазы чамдыкта үнмейн турар.

Чоннуң амыдырал хандырылга министерствозунун мурнунда тоску беш чылдың болгаш доозукчу чылдың планнын онаалдаларын күүседир талазы-биле улуг сорулгалар салдынган. Ол харыысалгалыг сорулгаларны амыдыралга боттандырарын партия организациязы, коммунистер удуртур ужурлуг.

А. САГАЛАКОВ,
СЭКП Кызыл хооркомунуң инструктору.

Ажыглаалга кирер тудугларда

ДҮНЧЕ УТКУЙ

Кежээкиниң 5 шак четкелек. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги эзлчээнин кол корпузунче кирер улуг херимниң эжиниин аксынга чеде бердим. Бирги эзлчегде ажылдап турган улус шуужүп үнүп туру. Оларның орнун солуур дээш четкилеп келген эр, херээжен ажылчыннар бот-боттарының кады ажылдап турар эш-өөрүн дилеп, ында-мында чыглып, аразында катты-хөглүг хөөрешкен, ында черле кымны чок дээр: алдан хар четкеннердаа, ам чаа-ла күш-ажылны базымнарны кылып турарлардаа бар. Оларның хөй кезиин көрүп турарымга, оңгуда күүк бөрттерлиг дайынчылар-биле дөмей, кызыл, ногаан кылын хавактыг бөрттерлиг. Шынап-ла олар дайынчылар, тайбың иштің күш-ажылчы солдаттары-дыр.

А бир эвес оларның өскеп, төрээн черин, келген хоорай, суурун сонуургап айтырар болза, база-ла чурттуң хөй бөлүнүрүнүн чыглып келген: төрээн Тывавыстың оглу, кызындан эгелээш улуг чурттувустун ужу-кыдыында хоорай, суурларны алаарлар. Оларның аңаа дайынчылардан аңгыланыр чүвези — колдарында тутканы чепсек-херексели. Бүгү-эвилеллиг шалынчы тудуунун кол корпузунче шуужүп кирип турган бо ажылчыннарның холунда чүү чок дээр: балды, хүүрек, мастерок, маскалан эгелээш демир-үжүк, карандаш, кыдыраашка чедир. Кыдымга кожаланчып келген кыдыраш, демир-үжүк карманнап алган аныяк кыстардан:

— Мында өөренип турар силер бе, дуңмаларым?— деп, айтыра каптым.

— Чок, ам ажылдап киреривис бо, демин бир шактан беш шакка чедир арыглал фабриказынга бо корпустуң лифтизин ажыладырының курузунга өөренип турдувус — деп, оларның бирээзи харыылап кагды.

Ажылче ам улаштыр кирип турар аныяк ооллар, кыстар дерилге машинистеринге, регулировщиктерге, слесарьларга дээш өске-даа нарын мергежилдерге тускай курстарны хүндүс арыглал фабриказынга өөренип турар болду. Ол ындыг болур ужурлуг. Каш хонгаш-ла ындыг кадрлар негеттине бээр, олар орта боттарының тускай орнун эзлептер.

Кол корпустуң херимниң иштинге кирип кээримге, он талазында улуг щитте ажылдап турар бүгү 26 бригаданың октябрь айда кылып бүдүрер ажылдарын тус-тус бригадалар аайы-биле бижээш, көскүзү кончуг кылдыр чазып каан, ажылчыннар ону көргеп тур. Оон ажылчын кижи бүрүзү бодунун бригадазының айда кылыр ажылдарының нинти хемчээлин, бир хүнде, айда каш рубльге нарядты хагдырарын дораан билип алыр, бригадазы кымнар-биле социалистиг чарышты салганы база илдең. Чижээ, Чамыян, Кыргыс оларның бригадаларында кижи бүрүзү 8 рубльди бир хүнде ажылдаар нормалыг болду.

Корпустуң мурнунда улуг щитте «Ийиги эзлчегни ажыглалга киреринге чедир 79 хонук арткан» деп кызыл будук-биле улгаттыр бижип кааны кижи бүрүзүнүн сеткил-сагыжын хайныктырып келир. А кол корпустуң ханаларында «Партияның XXV съездизин телептиг уткуулуңар!», «Комбинаттың ийиги эзлчээн дужаары —1975 чыл» дээн, бедик черде аскан лозуңнар кижини чайгаар-ла хей-аът киирип кээр.

Шуушкан ажылчыннар тустус ажылдаар черлеринче үстүп чорун турлар. А оларның хөй кезин ийиги эзлчегле ажылдаар прорабтарның вагончик конторазының чанында чедип келгенин ында табельщиктерге демдегледип, а бригадирлери—ажылдаар участоктарын айтырып чорун турлар. Кижи бүрүзү бодунун ажылдаар туружунче далашкан. Каш минута болганда кол корпустуң бедиктериндe ажылчыннар көстүп, келди. Чамдык кижилер корпустуң алдында бок-довуракты машиналарга чүдүрген, ында бир чамдык херээженнер ханаларны малгаштаан, слесарьлар, дүнзаалакчыларның ак-көк оду ортада машинистеринге, регулировщиктерге, слесарьларга дээш өске-даа нарын мергежилдерге тускай курстарны хүндүс арыглал фабриказынга өөренип турар болду. Ол ындыг болур ужурлуг. Каш хонгаш-ла ындыг кадрлар негеттине бээр, олар орта боттарының тускай орнун эзлептер.

— Мыында өөренип турар силер бе, дуңмаларым?— деп, айтыра каптым.

— Чок, ам ажылдап киреривис бо, демин бир шактан беш шакка чедир арыглал фабриказынга бо корпустуң лифтизин ажыладырының курузунга өөренип турдувус — деп, оларның бирээзи харыылап кагды.

Ажылче ам улаштыр кирип турар аныяк ооллар, кыстар ортада ындыг дидим ажылдап турарын көрзе?» деп, иштимде боданып турдум.

— Салчак Борбак-оолдуң дүнзаалакчы бригадазы ында ажылдап турар—деп, демги команда берип турганын көргеним кижи чугаалай-дыр. Ол болза ийиги эзлчегле ажылдап турарларның прорабы Эдуард Евгеньевич Басук болду. Бо ийиги эзлчегле бистің бирги участоктуң улузу колдуунда ажылдап турар деп, ол участоктуң начальниги Евгений Дмитриевич Васильченко чугаалай-дыр. Келген ажылчыннарны, бригадирлерни олар ийилээн кол корпустуң ол-бо талазынче, ажылдарже саат чокка чорудуп, бүгү-ле чүвени шудургу башкарып, айтып турдулар. Имир дужүп орда кол корпусту дээскиндир прожекторлар чыып, хүндүс-биле дөмей эпарды.

Турум ажылдап турар улустар ажылче кирип турда, бөлүк-бөлүк кижилер кээп, ажылдаар чер айтыра берди. Ол болза хоорайның бүдүрүлге, албан организация черлериниң ажыл шагының сөөлүнде кол корпусче ажылдаарыбиле хаара туттунган коллективтерден келген эки турачылар-дыр. Ындыглар «Тыва даг-дүгү» комбинаттан, оон үлетпүр бүдүрүлге комбинадындан, ТЭЦ-тен дээш, өске-даа организациялардан келген улус болду. Оларга база-ла чугула херекселдерни, механизмнерни бергеш, ажылдаар участоктарны дораан хуваап берди.

Кол корпустуң иштинде сайгылгаан, даштында прожекторнуң чырыында ажыл-иш хайнып, машина-балгат диңмиреп-ле тур. Кол корпуска тудуг ажылдарын дүргедедир сорулга-биле партия комитеди, хоорай Советиниң күүскому, хоорайның бүдүрүлге болгаш албан организация черлериниң коллективтерин тудуг ажылдарынга киириштирер дугайында шиитпирни хүлээп алгандан бээр ында күш хүн бүрү немежип турары ол.

Тудуг комплекизиниң начальниги Б. В. Глазков чай аразында тудуг начальниктери, прорабтарга ийи-үш хонуктарда кылыр чүгула ажылдарның планын чугаалап бере берди. Эң ылаңгыя октябрь 10-га чедир чылыг дамчыдылгазын корпусче киргениниң бүгү-ле аргаларын ол чугаалай-дыр. Оон үлаштыр октябрьда кол ажылдарның планын чугаалашты.

Кайда-даа чугаа-соот, кижи бүрүзүнүң күзели комбинаттың ийиги эзлчээн ажыглалга киирери. Ында кижи бүрүзү борта улуг улуг-хуузун киирер дээш ажылдап турар. Бо шалынчы хүннүң нормазын ажыр күүседип, мактатканнарның бирээзи Кызылдан келген № 48 тудуг эргелелиниң Нина Бортук-ооловна Оюнуң штукатурмалыр бригадазының кыстары болду. Олар барык ийи эзлчегле улаштыр ажылдан турарлар. Оларның кызымак ажыл-ижин тудуг штабының хана солунунда мактаэп.

Дээрде сылдыстар четчип, карааңгылаан. Ынчалза-даа дүнге уткуй сылдыстар-биле адаанаштыр чыраан Кара-Даш дааның элээнде кайгамчыктыг улуг хаат-хаат тудугда ажыл-иш хайныкпышаан. Ол сылдыстар эртенге дээр өшпес, а ында ажыл соксавас. Чүге дээрге, ында эп-ийиралчы, күш-ажылчы, аныяк-чалыы шолбаннар ажылдап, чурттап турарлар. Оларның күш-ажылчы базымы улам бедип, ол шолбаннарның оду улам чыыр дээрзин чаңгыс кежээнің бо ажыл-ижи бадыткап турар. Шак ындыг ажыл-ишчи чоннуң аразына ажылдап, ол аянныг хөгжүмүң кижи дыңнап, чурттап туруксаазы кээрдир.

Х. МОНГУШ.

«Шынның» көрү.

ТЕМПИНИ ДҮРГЕДЕДИР

Кызылның дээрбе комбинады—хоорайның бо чылын ажыглалга кирер бүдүрүлге черлериниң эң улуу. Ону план өзугаар сентябрь айда тудуп дооскаш ажыглалга киирер турган. «Тыва көдээ-тудуг» трестиң көжүп чоруур № 62 тудуг организациязы часкы болгаш чайгы үелерде комбинат тудуунда ажылды оожум чорутканының түңнелинде 962 муң рубльдің тудуг-монтаж ажылдарының үчүле 574 муңу шиңгээттинген. Ындыг шүшпеңг ажылдың кол чылдагааны—«Тыва көдээ-тудуг» трестиң (начальниги Ю. Корякин) болгаш оон көжүп чоруур № 62 колониазының (начальниги А. Крапивин), инженер-техниктиг ажылдакчыларының бо чугула тудугга чай дургузунда ховар кээп, тудуг материалдары база ажылчын күжү-биле тудуг-жуларны четпес хандырганында, оларга өй-шаанда дуза көргүспээнинде.

Амгы үеде комбинат тудуу ажылчын күжү-биле үчүле 80 хуу хандыртынган, кылып турар ажылдарның шынары дыка куду. Кылган ажылдарны хөй катап эде кылып турарындан тудугның бот-үнези тоо айлар дургузунда 68 муң рубльге улгаткан. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү үчүле 58 хуу четкен.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели дээрбе комбинадының тудуун дүргедедир талазы-биле тускай доктаалды сентябрь 30-де хүлээп алган. Үк доктаалда «Тыва көдээ-тудуг» треске дээрбе комбинадының тудуун дүргедедип, ону бо чылын ажыглалга киирин дааскан болгаш Кызыл хоорайдан база районнардан бо тудугта 180 кижи шефтеп ажылдаарын база доктаатка.

Амгы үеде ында ажыл шуудаза-даа, четпестер ам-даа бар. Кылып турар ажылдарның шынарынче, шефтеп келген чоннуң ажылын организастаарынче, тудуг материалдарыбиле чедир хандырарынче ам-даа кичээнгей кошкак. Арткан айларда ам-даа 388 муң рубльдің тудуг-монтаж ажылдарын кылыры арткан. Оон иштинде эң хөй тудуг-монтаж ажылын көжүп чоруур № 62 колонна—221 муң, «Спецэлеватормельмонтаж» участогу—83 муң, № 624 көжүп чоруур колонна—39 муң рубль хемчээлдиг ажылдарны кылып доозар ужурлуг.

Көжүп чоруур № 62 колоннаның эң харыысалгалыг ажылдары арткан: машина чоруур оруктарның тудуун, суг агар хоорзаларның шенелделерин, демир-бетон ажылдарын, канализация болгаш одалга системазын амгы чылыг хүнерде кылып доозар ужурлуг.

Дээрбе комбинады техника, херексел аймаа-биле долу хандыртынган. Монтаж ажылын чорудуп турар «Спецэлеватормельмонтаж» участогу ажылчын күжү-биле четче хандыртынган, ынчалза-даа ында ажылдың темпизи ам-даа оожум. Оон кол чылдагааны—көжүп чоруур № 62 дутаар колонна (кол инженери В. А. Шкапов) дээрбенің, мастерскаяның, белен продукция шыгжаар складтың чамдык орээлдериниң ханаларының, шалаларының белеткелин дооспаанындан херекселдер эптеп-селыр ажылдар хожудаар ужурга таваржып турар.

Тудуг-монтаж ажылдарын чоорту кылып доозары-биле чергелештир техниктиг херекселдерни эдиктирип ажылдадыр ажылдар база чоруттунар апаар. Ол ажылдарның хемчээли 80 муң рубль болур, а ону кылырына безин бүдүн чартык ай негеттинер.

Чылдың төнчүзүнге чедир 2 ай ажыг үе ортса-даа, дээрбе комбинадында кылыр ажылдар ам-даа хөй. Тоску беш чылды чедиишкиннер-биле уткуур дээш социалистиг чарыш калбарган бо үеде дээрбе комбинадының тудуунда бригадалар аразында социалистиг чарыш кошкак организастаттынган, кым канчаар ажылдаанын чырыткан көргүзүглер чок, политмассалыг ажылдар, лекция, беседалар ховар болуп, СЭКП-ниң XXV съездизин чедиишкиннер уткуур-биле тудуг ажылын дүргедедип, ону өй-шаанда ажыглалга киирериниче чонну кыйгырган лозун, плакаттар чок.

«Тыва көдээ-тудуг» трестиң, оон № 62 дутаарлыг көжүп чоруур колониазының удуртукчулары, партия организациялары дээрбе комбинадын чогуур хуусаазында ажыглалга киирер дээш ам-даа дээштиг хемчеглерни алыры, ажылдың темпизин дүргедедири негеттинип турар.

Ч. ДОСПАН,
комбинатты ажыглалга киирериниң күрүне комиссиязының даргазы.

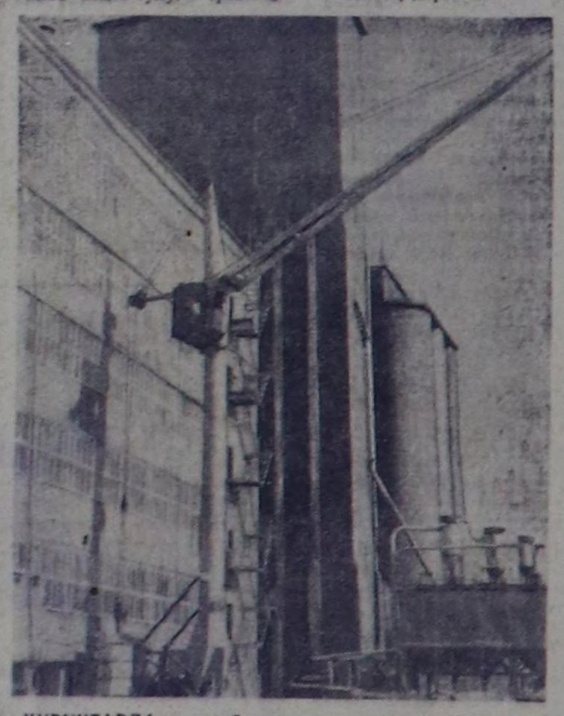

ЧУРУКТАРДА: солагай талада—тудугда мурнакчы шеверлекчи А. С. Вожесникова ажыл үезинде. Оң талада—туттунуп турар дээрбе комбинады.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЭЭЛЧЕГДЕ

КАРЕЛ АССР. Кондопоганың целлюлоза-саазын бүдүрер, С. М. Киров аттыг комбинадының коллективи СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар болдурган күш-ажылчы эзлчегниң төлептии-биле эрттирип турарлар. Чыл эгезинден бээр уткуштур пландан ажыр 4 муң тонна ажыг солун саазынын кылып үндүрген.

Балахнаның болгаш Солникамскиниң комбинаттары-биле социалистиг чарышка кондопогажылар бүзүрелдиг мурнап чорун турар. Саазын кылыр 7 машинада ажылдап турар коллектив эң дээре түңнелдиг бооп, минутада-ла 800 метр саазынны кылып, шалыпчы ёзу-биле ажылдап турар. Ында Л. И. Юрьевтиң бригадазы чурттуң тулган түңнелин чедип ап—минутада 805 метр саазынны кылып үндүрүп турар. Ынчалза-даа олар туйган түңнел деп санавайн, чыл төнчүзүнге чедир ажылды оон-даа шапкынчыдар деп турарлар.

Комбинаттың бүгү продукциязының чартык кезиинге күрүнеңиң Шынар демдээн тывыскан. СЭКП ТК-ның «СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткууру дээш социалистиг чарыш дугайында» доктаалынга харыы кылдыр амдаа 2.000 тонна солун саазынын мурнунда алган хүлээлгезинге немештир кылып үндүрер деп олар шиитпирлээн. Бо чылын төлевилээн күүгүе немештир 50 муң тонна саазынны ол комбинат бүдүрүп үндүрер.

ЧУРУКТА: Кондопоганың целлюлоза-саазын комбинадының эң дээре ажылданчылары (солагай таладан оң талаже) саазын кылыр № 7 машинаның улуг сеточниги Леонид Беляков, ыяш-масса заводунуң улуг дефеброщиги Борис Аверин, саазын кылыр № 7 машинаның машинизи, бригадир Леонид Юрьев, целлюлоза заводунуң ажылчыны Эльвира Аварьянова, 4-кү саазын фабриказының эзлчег начальниги Анатолий Соловьев.

С. МАЙСТЕРМАННЫҢ фотозу.

ЧОРУУ ЧОГУЗУН

Бады Дачылаевич Донгак Чөөн-Хемчик районнуң хереглекчилер ниитилелинде 1958 чылдан эгелээш чолаачылап ажылдап келген. Ол районнуң көдээ суурларынче оруктарны эки билир. Районнуң ангы-ангы суурларында ажылдап турар салыгжылар Бады Дачылаевич-биле быжыг харылзаалыг. Бо эрткен үеним дургузунда чеже сан-түннүг бараанны көдээнин чонунга ол чедирбээн дээр! Чолаачы боду чонга, кадыг ажылдап турар эш-өөрүнге эптиг, ээлдек.

Магазиннерже бараан чедирери—харыысалгалыг ажыл. Барааннарны сан, шынар талазы-биле хүлээп алыры, машинага эптиг кылдыр салып, шарып алыры хынамчалыг чорукту негээр. Хүлээп алдынган барааннарны магазиннерге сан, түн талазы-биле четче, менди чедирери — чолаачының кол хүлээлгези ол.

Б. Донгак ажылдап келген чылдарында чеме-халаг дыннап көрбээн. Ак сеткилдиг ажылдап чоруур кызымак чолаачыны садыгжылар болгаш райпонун ажылдакчылары хүндүлээр.

Бады Дачылаевич үчүле бараан талазы-биле улуг харыысалгалыг эвес, а бодунга быжыглаан «ГАЗ-51» машиназын үргүлчү камныг эдилээр.

Хөй чылда ажылдаан бедик дуржулгалыг чолаачыны Чөөн-Хемчик райпозунун баштаар чери 1975 чылдың эгезинде автолавкадан хүлээп алгаш, чолаачылавышаан, салыглаарын сүмелээн. Оон бээр-ле Бады Донгак чолаачы-садыгжы болуп, чонунуң хереглел барааннарынга негелдезин хандырар хүндүлүг ажылче кирипкен. Б. Донгак эрткен 8 айларның түңнели-биле райпонун автолавкалар аразында калбарган социалистиг чарыштың тиилекчизи. Бады Дачылаевич Чөөн-Хемчик районнун Ленин аттыг болгаш «Октябрь 30 чылы» колхозтарының ырак-узак малчын бригадаларының чайлагларынга, кыштагларынга, фермаларынга чедип, ында ажылдап турар малчыннарга чугула хереглелдиг бараанын чедирип турар. Малчыннарга барып садыглаар графигин ол үспейн келген. Оон башкарган автолавказы малчын аалдарга ыяап-ла өй-шаанда чедер. Ынчангаш чон ону хүндүлээр, оон кээр үезин четтикпейн манап турар.

Б. Донгак малчыннарның чагыгларын дыннангыр күүседип чоруур, сагыш човангыр чолаачы-садыгжы.

Баян-Таланың болгаш Улаан-Бураның ырак, чоок оруктарынга дүн-хүн дивейн, чонунуң чаагай чоруу дээш бодунуң үлүүн киирип чоруур бодүүн ишчиге чоруу чогузун деп күзелди илередир бис.

К. САТ.

КИЧЭЭНГЕЙНИ ҮРЕЗИННИҢ ШЫНАРЫНЧЕ

Бо чылдың октябрьның 1-де медээ-биле алырга, республикага 535880 центнер үрезин уруп алыр пландан 230720 центнер урдунган. Оон 126788 центнерниң шынарын анализтеп көөрге, кондициялыы 66371 центнер, I болгаш II классты —37611 центнер болган.

Тараажылар агаар-бойдустуң байдалы берге, дүжүт эвээш болган чылдарда безин Төрээн чүрттүң шыгжамырынга болдунар-ла шаа-биле хөй тарааны урбушаан. чаагай тарааны үрезинге четпир кыллыр белеткээш шыгжап алырынче чүткүүр болгай. Ол черле шын. Чүге дээрге үрезин келир чылдың дүжүдүнүң магадылалыдыр. «Кэндыг үрезинни чашкан болдур, ындыг тарааны алыр» деп, чонуң үлегер чугаазында айтып турар.

Бо чылын бистиң республикага тараның дүжүдү хиреліг болган. Кандаашкынының уламындан 259,7 муң га тараа культураларының 77 муң газын үндүр бижээн. Ажаап алдынган шөлдерниң газындан ортумак дүжүт дөңгүп-ле 4,2 центнер алдынган. Ындыг болганда, бо чылын үрезин дугайында сагыш салыры хажангызындан-даа артык күгула.

Үрезин дугайында сагыш салып, эки үрезинни уруп, ону ыяк арыглап ап турар ажылагайлар чыл бүрүде багай эвес дүжүттү өстүрүп турарын практика бадыткаан. Ону каш чижектен көрүп болур. Каа-Хем районда «Коммунизмче орук» болгаш «Тиилелге» колхозтар эрткен чазын 100 хуу кондициялыг, а оон иштинде 80 хуузу I болган II класстың үрезинин чаштыргаш, бо күзүн ниити шөлдүң гектарындан барык-ла 6 центнер чыгыы дүжүттү ажаап алган. «Саян» болгаш «Кызыл тараачын» совхозтар бүрүү-биле кондициялыг, оон иштинде I база II классты 75 хуу үрезиннерни чаштыргаш, гектардан 8,5 болгаш 6,1 центнер дүжүттү алган-дыр. Эки үрезин кайы хире улуг ужурдузалыгыл дээрзи оон-на илдең ышкажыл.

Ынчаарга «Дөң-Терезин», «Тыва», «Тес-Хем», «Россия», Тока аттыг совхозтар үрезинин мырыңай часкы тарылгага чедир арыглап албайн, куду шынарлыг хевээртирзин чашкан. Түңнели хандыг болганыл? Гектардан 1,4—2,6 центнер дүжүт алдынган-дыр.

Бо чылын «Өөк», «Бурунгаар», «Көк-Тей» совхозтар болгаш өске-даа чамдык ажылагайлар дүжүт ажаап алышкыны-биле чергелештир үрезинге чаагай тарааны уруп ап, ону дораан-на арыглап, кургадып, шынарын хынадыры-биле күрүрезин инспекциязынче чорудуп келген. Ынчалзажок «Тес-Хем», «Тиилелге», «Шамбалыг», «Россия», «Совет Тыва» совхозтар үрезин арыглаашкынын четпес организастап турар болгаш урган үрезиннинң шынарын хынадырыбиле күрүрезин инспекциязынче амга чедир килограмм-даа тараа чоруттаан, ынчангаш ол ажыл-агыйларда чажар шынарынга чедир арыглап белеткээн чаңгыс центнер-даа үрезин чок болуп турар. Ындыг байдалбиле моон соңгаар эптежир арга чок. Ажыл-агый бүрүү болдунар шаа-биле бодунга үрезинни түгле уруп алыр эвес, харын ону доп дораан арыглаар, чажар шынарынга чедир белеткээр, шынарын хынадыр ужурлуг.

Колхоз, совхоз бүрүү онгу беш чылдың баштайгы чазын чаагай үрезиниг уткуур дээш болдунар бүгү үүлдерни кылыры эргежок чугула. Ам аяс, чылыг хүнчерни халас эрттирбейн, үрезин арыглаашкынын ийи эзлчег-биле организастаар херек. Ону кылырынга 27 ажыл-агыйда ЗАВ—10 база ЗАВ—20 деп үрезин арыглар күүчүлүг машиналар, ажылагый бүрүзүнде-ле тараа арыглаар ийи-үш хире ОС—4,5 деп машиналар бар. Ол бүгү техниканы бүрүн күүчүзү-биле ажыглаар болза, урдунган үрезинни кыска хуусаада чогуур кондициязынга чедир арыглап алырының болдунар аргазы бар. Оон аңгыда үрезинни дүрген болгаш шынарлыг арыглаары дээш немелде төлевирни, шаңналдарны база бөрип турар болгай. Ол идиг бериишкинни ажыглаары чугула.

Үрезин арыглаар талазыбиле ажылды амгы үеде «Сукпак», «Көк-Тей» совхозтарда эки организастаан. Үрезинни ЗАВ—20 деп нарын машиналарда арыглап турар. Ол ажыл-агыйларның кол агрономнары Г. Дербин биле А. Крючков олар үрезин арыглаар звеноларының удуртукчуларынга күш-ажыл төлевирнинң дугайын таныштырган, тодаргай онаалдаларны берген. А звеноолар бүгү үрезинни бо чылдың ноябрь 1-де чедир I болгаш II класстың чаштырылга кондициязынга чедирерин хүлээнип алган ажылдан турар. «Саян» совхозтуң кол агроному Ф. Бабичев келир чылдың дүжүдүнүң дугайында онза сагыш салып турар. Ол 12 муң центнер үрезиннинң шынарын хынаткан. Оон ийи муң центнери бирги, а он муну — ийиги классты болган, Каа-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң кол агроному Ф. Бортников 10320 центнер үрезинни хынаткан. Ооц 9300 центнери I болгаш II классты болган. Өске ажыл-агыйларның кол агрономнары ажылды база шак ынчаар организастаар ужурлуг.

Бо чылын дүжүт хиреліг болганының ужурунда республикага 360 муң центнер хире үрезин тараа урдунган турар, ол — планның 56 хуузу. Чогум-на ынчангаш ам бар үрезинни үе эрттирбейн чажар шынарынга чедир бүрүү-биле арыглап белеткээри эргежок чугула.

К. ГРЕБЕННИКОВА,
республиканың күрүрезин инспекциязының агроном-методизи.

ЧАГЫДЫЛГАНЫ ӨГ-БҮЛЕ БҮРҮЗҮНГЕ ЧЕДИРЕР

ТҮЛҮК ЧОРУП ТУРАР

Бо хүннерде бистиң «Коммунизмче орук» колхозта 1976 чылдың солун чагыдылгазы изиг түлүк чоруп турар.

Солун дээрге совет кижиниң амыдыралының база бир чугула негеллези апарган болгай. Шынап-ла бир-даа хүн солун номчуваан баарывыска, сагыжывыс саарзык апаар.

Солундан бис чуртта бооп турар бүгү-ле болуушкуннарны, ниитизи-биле чурттуң амыдыралын билип ап турар бис. Оон аңгыда солундан даштыкыда болуушкуннарны база-ла билип ап турар бис.

Парлалга чагыдылгазы дээрге политиктиг чугула кампания болгай.

Чагыдылганың баштайгы хүнеринден эгелээш-ле ону шынарлыг, эки чорудар дээш колхозтуң партия, комсомол, профэвилел организациялары бүгү хемчегларни ап чоруткан. Баштай-ла бригада, ферма, участок бүрүзүнге солун чагыдылгазын шалыпкын чорудар дугайында хураларга чугаалажып көрген, хөй-ниити тарадыычыларны томуйлаан.

Солун чагыдылгазы бо чылын эрткен чылдынга дөңгээрге бедик темпилиг, эки шынарлыг чоруп турар.

Эң ылаңгыя школа коллективи, № 2, № 4 хойжу бригадалар, инек фермазы (тарадыкчылары Валерий Салчак, Куден Баизы, Чооду Шимилэ) хөй-хөй солуннарны, журналдарны чагыткылаан. Ол коллективтерде өг-бүле бүрүзү-ле 4-5 чедир солуннар болгаш журналдарны чагытканнар.

Бо чылдың чагыдылгазын номчукчулар, эң ылаңгыя төп солуннарны болгаш журналдарны будун чылда чагыдып ап турар. Бо хүннерге чедир бистиң колхозтуң ажылчы чоннары 400 ажыг экземпляр солуннар болгаш журналдарны чагыдып алганнар.

Е. АРАКЧАА.

* * *

ИДЕПКЕЙЛИГ КИРИШКЕННЕР

Улуг-Хем районда «Ак-Туруг» совхозтуң төп салбырының ажылчын, албан-хаакчылары чоокта чаа бир хүн 633 экземпляр республика солуннарын чагыдып алганнар. «Шын», «Тываның аныяктары» солуннар 301-301 экземпляр болган. Почтачылар Анайбан Чүльдүм, Тамара Базыр-Сады болгаш кассир Кара-Сал Доржу олар массаның ортузунга парлалга чагыдылгазын эки организастап турарлар. Суурда харылаа салбырының эргелекчизи Мартын Доңгак өг-бүле бүрүзүн чагыдылгалыг болдурар дээш организастыг хемчегларни ап турар.

М. БАЗЫР-САДЫ.

* * *

НОМЧУКЧУ БҮРҮЗҮ-БИЛЕ

Чөөн-Хемчик районуң «Октябрь 30 чылы» колхозунда 1976 чылдың солуннар, журналдарының чагыдылгазы базала организастыг эгелээн. Ол девискээрде ажылдап, чурттап турарлар «Шынны» 201, «Тываның аныяктары» 197, «Тувинская правда» 9 экземплярны чагыдып алганнар. Номчукчулар төп журналдарны болгаш солуннарны 108 экземплярны чагыдып алган.

Парлалга чагыдылгазында почтачылар Зинаида Монгуш, Биченей Ондар, харылаа салбырының эргелекчизи Татьяна Ондар олар номчукчу бүрүзүбиле беседалажып, шудургу ажылдап турарлар.

О. САЙЫН.

«Шынның» материалдарының изи-биле

Негелдени күштелдирген

Сентябрь 25-те үнген солуига Бии-Хем районуң «Хадың» колхозунда дүжүт ажаап алышкынында четпестерни илереткен С. Дангааның «Харысалга чоктун уржүү» деп эгелиг үүлү парлаттынган.

Колхозта партия эге организациязының секретары М. Бичин-ургунуң биске бижээни болза:

Дүжүт ажаап алышкынының эге хүннеринде ийи-бир комбайнның үрелип, суур чоогунда тараны мал чип турганы шын. Колхоз баштаар чери ындыг четпестерни дарыы чайлаткан.

Ажаап алышкын үезинде комбайнер бүрүзүнге тускай дузалакчыны быжыглап, слесарь-септекчилерлиг техник-машина тараа шөлдерин үргүлү эргип турган. Тараа шөлүнге бусбиле изидер ийи бажыңчыгаштарны тургускан, поварлар, учётчиктер аная туруп, тараажылардың ажыл-ижин шанкынчыдарынга улуг идиглиг болган.

Ажылды ынчаар организастаанының түңнелинде колхоз районга тараа ажаалдазын хамыктың мурнунда дооскан.

Түңнелинде ажыл-агыйның бүгү комбайнерлары кожазы «Кызыл тараачын» совхозтуң тараазын октябрь эгезинде-ле ажаажып киргеннер.

Ажаап алышкын үезинде комбайн соонда тараа саванын прессээш, фермаларже сөөртүп, илчирбелиг 9 трактор-биле ийи эзлчеглиг күскүчер аңдарылгазын эгелээн. Ол ийи ажылдың кайызы-даа дооступ турар.

Малынга тараа бастырган хамаатыларны тып, акт тургузуп, штраф онаган. Колхозтуң болгаш суур чурттакчыларының инектеринге чаза бастырбазы-биле 160 гектар суланы хүн дургузунда ажаап алган.

Амгы үеде колхозтуң мал чемин тускай комиссия акт өзүгаар фуражирге дужаап, пресстерни фермаларда чедирип турар. Мал чемин сөөртүү-биле ийи удаа воскреснии кылган.

Колхоз баштаар чери мал чемин тетчеглевезинин хемчегларни баш удур ап, бо чаагай херек дээш малчыннарның, тускай эртемниглериң харысалгазын амдыгааштан бедиткен.

«ЧЕДИР ҮНЕЛЕВЕЙН ТУРАР»

Бистин корреспондентивис М. Севениң мындыг эгелиг үүлү сентябрь 18-те парлаттынган. Чөөн-Хемчик районуң «Октябрь 30 чылы» колхозунда партия организациязының көскү агитацияны кошкак ажыглап турарын автор илереткен.

Колхозта партия организациязының секретары М. Б. Чымбаның бистиң бижиниске харыылааны болза:

Бисге көскү агитацияны негеллеге дүүштүр тургуспаанын автор шын көргүскен. Партия эге организациязының бюрозу шугумүүлел парлаттынган соонда байдалды эжижиринің чамдык хемчегларни алган.

«Мурнакчы» хана солуннуң редколлегия кежигүннерин чаартып, ону колхоз баштаар чериниң, партия эге организациязының органы кылдыр эде тургускан. Үези эрткен лозун, плакаттарны дүжүрүп, негеллеге дүүштүр чаа лозун, плакаттарны кылып аскан. Колхозтуң Хүндүлел самбыразын көрүштүг болдурары-биле чагыдып кылдыртып турар.

Моон соңгаар көскү агитацияны чогуур дөңнелге тургузар дээш партия организациязы болдунар-ла хемчегларни ап эгелээн.

делегей бо хүннерде

ССРЭ-БИЛЕ НАЙЫРАЛДЫ БЫЖЫГЛААР

БЕРЛИН. (СЭТА). Совет Эвилелинге албан ужурунда найыралдыг аян-чорукту кылып чораан ГДР-ниң партия-күрүне төлөөлериниң баштыңы, ГСЧП ТК-ның Бирги секретары Э. Хонеккер төрээн чүртүнга ээп чана бергеш, солуннар төлөөлекчилериге медеглел кылган.

Бистер Москвага баргаш, ССРЭ-ниң партия болгаш күрүне удуртукчулары-биле, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, бистиң өңнүүвүс болгаш эживис эш Леонид Ильич Брежнев-биле үре-түңнелдиг санал-онаа солчуушкунуу кылганывысты билир болгай силер. Ол санал-онаа солчуушкунунда аны-дуңмалышкы чоруктуң ёзузу, пролетаржы интернационализмниң ёзузу сиңиккен. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы биле Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының дайынчы кады ажылдажылгазы бистиң чурттарывыс аразында найыралды болгаш кады ажылдажылганы чаа ёзу-биле быжыглап турары база катап бадыткаттынган.

Бистиң Совет Эвилелинге аян-чоруувус түңнелдери, найырал, кады ажылдажылга болгаш дузалажылга дугайында керээге ат салганы төөгүлүг ужур-дузалыг болган. Ол Керээ Герман Демократтыг Республика биле Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң аразынга найыралдыг харылзааларга чаа үе-чаданы ажыдып турар. Ынчангаш ГДР-ниң кажан-даа өңнүктери турбаанар безин ол керээге таарышпазын илереткен-даа, олар бистиң ССРЭ биле эвилеливис бузулбас деп чүвеге чөпшээрежир ужурга таваржып турарлар. Герман Демократтыг Республика кажан-кезээде Совет Эвилелиниң талазынга туржур.

Эш Л. И. Брежневтиң Кремльге бодунуң чугаазынга айытканы-биле алырга, ол Керээ акы-дуңма ийи чурттуң аразынга харылзааларга кол угланыышкыннарны хөй-хөй чылдар буруңгаар тодарадып турар. Ол документиниң үндезини — бистиң чурттарывысты болгаш улустарывысты улам-на чоокшуладырынче, бистиң социалистиг нацияларывысты улам-на чоокшулаштырарынче угланыышкын-дыр. Ол Герман Демократтыг Республиканың бүгү хамаатыларының амыдыралчы эрге-ажыктарын барымдаалап көрүп турар.

Э. Хонеккер төлөөлериниң бүгү кежигүннериниге уттундурбас кылдыр артар солун үүлдерни түңнелинде демдеглээш, мынча дээн: Совет Эвилели-биле найыралды ханыладыры — бистиң бөгүн-даа, даартагы-даа доктаамал соруглавыс болур. Чогум-на бистиң улустуң чаагай чоруу болгаш аас-кежин аңаа үндезилеттинген, ол дээрге, амгы социалистиг болгаш келир коммунистиг-даа үениң магадылалыдыр.

Көдээ ажыл-агыйны көдүреринің талазыбиле Эфиопияның чазаныңа планнарында чугула черни тараачыннар ассоциациялары —көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге каттыжышкынының эзлеп турар. Ол каттыжышкыннарны бо чылдың мартта чарлап үндүрген чер реформазының дугайында декрет ёзугаар тургузуп турар.

Чуртта ам үш миллион ажыг кижини каттыштырып турар 16 муң ындыг ассоциация бар. Эрге-чагыргалар оларга үрезиннерни, чемишчидилгелерни, техниктиг болгаш саң-хөө дузаламчызын көргүзүп, тараачыннарның каттыжышкыннарынга деткимчени көргүзүп турар.

ЧУРУКТА: Арусси можуда тараачыннар ассоциациязының кежигүннери хову ажылында.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

СОВЕТ КОСМОНАВТЫЛАР АКШ-ТА

ВАШИНГТОН. (СЭТА-ның корреспондентизи). Күрүне департаментизинге АКШ-тың күрүне секретары Г. Киссинджер «Союз»,—Аполлон» программазын ёзугаар төөгүлүг совет-америк космос ужудуушкунунуң киржикчилерин — космонавтыларны болгаш астронавтыларны хүлээп алган.

А. Леоновка, В. Кубасовка, Т. Стаффордка, Д. Слейтонга болгаш В. Брандыга байыр чедирбишаан, күрүне секретары совет-америк космос ужудуушкуну болза АКШ болгаш Совет Эвилелиниң аразында быжыглаары эргежок чугула ийи талалыг харылзааларның демдээ болур деп медеглээн.

ЧИКАГО. (СЭТА-ның тускай корреспондентизи). Америк хоорайларының эң улугларының биреези—Чикаго совет космонавтылар А. Леоновту болгаш В. Кубасовту байырлалдыыбиле уткуп алган. АКШ-тың хоорайларынга аян-чоруккаларны америк астронавтылар Т. Стаффорд, Д. Слейтон болгаш В. Бранд олар үдеп чоруур.

Хоорайның кудумчуларынга он-он муң чикагочулар совет космонавтыларга болгаш америк астронавтыларга байыр чедиргеннер. Артиллерия даштаашкыны болган. Стейтстрит деп төп кудумчуның кожазында каналда турган судноларда суг мониторларындан агаарже күүчүлүг фонтаннар аттыгып үнгүлээн: Америкага эн-не хүндүлүг аалчыларны чанчыл ёзугаар ынчаар уткуур.

Космонавтыларның болгаш астронавтыларның бар чыдары Стейт-стритти совет база америк туктар-биле болгаш «Чикаго «Аполлонуң» болгаш «Союзтуң» экипажтарынга байыр чедирип тур» деп плакаттар-биле шимээн.

Совет космонавтыларга болгаш америк астронавтыларга алдар болдуруп, Чикагонуң эрге-чагыргазы хүлээп алыышкынны турган, аңаа хоорайның политиктиг, хөрөнгитен бөлүктериниң болгаш хөй-ниитиниң төлөөлекчилери киришкен. Чикагонуң мэри Р. Дейли Чикагонуң хүндүлүг хамаатыларының дипломнарын болгаш медальдарын А. Леоновка болгаш В. Кубасовка тывыскан.

«Союз» корабльдиң командири А. Леонов Чикагога совет аалчыларга көргүскен чылыг хүлээп алыышкын дээш өөрүп четтиргенин илереткен.

В. БАЙДАЛИН.

Анголада байдал

ЛУАНДА. (СЭТА-ның корреспондентизи). Анголаның элээн каш районнарында байдал мурнукузу ышкаш нарын болгаш дүшкүүрлүг бооп артышаан. Мурнуу-Африка Республикадан, Родезиядан болгаш Барын Европадан хөлезилеп алган отрядтарның дузаламчызы-биле ФНЛА-ның болгаш УНИТА-ның сандаралыкчы организациялары Анголаны хостаары дээш улусту шимчээшкинге (МПЛА-га) удур хаалдаашкынларны кылган. ФНЛА-ның хөлезиленикчи отрядтарының соңгу болгаш чөөн талаалардан чурттуң администрациятыг кол төвү — Луандаже чаза таварып киреринн ораалдажып турары соңгу фронтуда онза чидиг тулчуушкуннар бооп турар. Ийи хүн иштинде үргулчүлээн аар тулчуушкуннарның соонда МПЛА-ның кезектери дайзынның бурунгаарлаарын доктаатган.

МПЛА-ның контролюнда турар Луандада болгаш өскеда хоорайларда байдал ам өй-тавында бооп турар.

И. УВАРОВ.

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

БУДАПЕШТ. Электролампалар заводтарының «Эдьешюльт Иззо» дээр венгр каттыжышкынының хылыгларын делегейниң 90 чурттарында садып турар. Бодунуң эң улуг чагыкчызы Совет Эвилелинче ол бүдүрүлге бо чылын чырыдылга лампаларын болгаш оларны бүдүреринің технологтуг шугумнарын 25 миллион рубльге чорудар.

БРЮССЕЛЬ. Бельгияның парламентизиниң күскү сессиязы ында ажыттынган төлөөдекчилер палатазында болгаш сенатта «Экономиканы кадыкшыдар» дугайында чазактың планын чугаалажып эгелээн.

Бельгияның экономиказы үр кризистиг байдалда турар. «Банк Брюссель Ламберниң» парлап үндүргени бюллетеньле бо чылдың ийиги кварталында эрткен чылдың ол-ла үезинге дөңнээрге чуртта үлетпүр бүдүрүлгёзи 16 хууга кызырылган деп демдеглээн.

МАНИЛА. Филиппиннерниң төп банкызының сан-түүн ёзугаар алырга, чурттуң даштыкы садыг дефицили бо чылдың төнчүзүнге чедир 800 миллион доллар ажа бээр.

ВАШИНГТОН. Аризона штатта Льюк дээр шеригагаар базазындан 75 миль черге эң чаа аар «F—15S» деп америк шүүгредекчи ужар-хеме эң-не баштай үреліг. Ужудукчу оон парашют-биле халый берген.

БАГДАД. Иракның дээди өөредилге черлериндe чаа өөредилге чылы эгелей берген. Чурттуң университеттериниң болгаш институттарының лекция залдарын болгаш лабораторияларын студент аныяктарының хөй санныг отрядтары эзэлекеи. Институттарга эң-не баштай 19,5 муң ирак аныяк болдар болгаш кыстар өөренип кирген. Ол болза эрткен чылдыныда 5,5 муң кижиге хөй болганы ол.

БРАЗЗАВИЛЬ. Франциянның Коммунистиг партиязының делегациязы Конго Улус Республикада чедип келген.

Ол делегация Конгонуң национал улус хуралының депутаттары-биле ужурашкан болгаш чурт-биле таныжып, аянчорук кылып эгелээн.

Оон мурнунда француз коммунистериниң делегациязы Гвинеяга, Гвинея-Бисауга, Сенегалга болгаш Нигерге чораннар.

(СЭТА).

«ХРОМАТРОН» ЗАВОДТА

Беш чылдың доозукчу чылында Москвада «Хроматрон» заводтуң коллективи чедиишкинниг ажылдап турар. Беш чылды күүседирин ол июньда дооскан.

Амгы үеде бүдүрүлге чериниң цехтеринде болгаш участоктарында СЭКП-ниң ам болур XXV съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш калбарган. Бүдүрүкчүлер чыл төнчүзүнге чедир пландан ажыр продукцияны чүс-чүс муң рубльге үндүрерин шиитпирлээннер.

ЧУРУКТА: № 3 цехтиң шууштурулга шугумунуң участогунда. Ында кинескоптар экраннарынга өттүр чырыыр ак дозуларны чаарының эң нарын үүлдериниң бирээзин кылып турар. Ол участокка чоокта чаа «Бүдүрүлгениң бедик культуралыг участогу» деп атты тывыскан.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

КЫМНЫҢ ЭРГЕ-АЖЫЫНГАЛ?

Ливанда чепсектиг үскүлежиишкиннер үзүктел чок бооп турар байдалы турда, ол чуртту быдарадыр дээр дугайында дыннадыглар араб болгаш чамдык барыын чүк парлалгазында көзүлүлеп келген. Чижээ, Парижте «Орор» солун «Ливанның удуртукчуларының киржилгези-биле чамдык улуг күрүнелериниң ажылдап кылганы төлевилелди Бейруттуң политиктиг болгаш шажын бөлүктеринде чугаалажып көрүп турарын бадыткап бижип турар. Бейрутта «Аль-Хавадис» солун чуртту быдарадырының тодаргай планын бижип турар, ону ёзугаар алырга, Ливанны чоннуң шажын чүдүлгезин барымдаалап тургаш, элээн каш оонак күрүнелер кылган турар ужурлуг бооп турар.

Ливанның девискээр талазыбиле будун турарының дугайында сагыш салып турар Ливанның депшилгелиг хөй-ниитизинің ындыг дыннадыларга сеткил дүвүреп турары черле биллингир. Ындыг төлевилел хамыктың мурнунда Израильдиң эрге-ажыынга болгаш оон талалакчыларынга таарымчалыг болур дээрзи чигзиниг чок.

Чуртту быдарадырының планын чоокта чаа ливан катаиб партиязының удуртукчуларының хуралынга чугаалажып көрүп турган деп дыннадыгда база сагындырып турар.

Харын-на шак ол барыын үзелдиг партия Ливанда амгы бооп турар политиктиг кризиске бурулуг бооп турары билдингир болгай. Эрткен чазын катаибтиң чепсектиг фалангист бөлүктери палестиннер-биле боо-чепсектиг үскүлежиишкинни дөгээннер болгай. Ол фалангист бөлүктерниң чимзениишкиннери Ливанның депшилгелиг болгаш национал-патриоттуг күштериниң талазындан ойтур шавыышкынга таварышкан. Оон соондагы үеде фалангистерниң чөнгээлиг хөделиишкиннери чепсектиг үскүлежиишкиннериниң катап эгелээринге чедирип, ону ам шажын-чүдүлге аайы-биле болдуруп турар апарган.

Чурттакчы чоннуң мусульманнарга болгаш христианнарга деп кылдыр хуваатынган ол чуртка шажын талазы-биле ежээннежиишкинни чидиг-дирип тургаш, ливан реакция болза араб чаңгыс эптиг дайзыннарынга дуза көргүзүп, Израильдиң эжелекчи, арабтарга улур бодалдарын боттандырарын олар херек кырында чиигедип турар-дыр деп бодап болур-дур. Ливанның национал-патриоттуг күштериниң, оон иштинде депшилгелиг социалистиг партиниң, компартиянын болгаш чамдык өскеда организациялардың алган шиитпирлиг хемчегларының ачызында эрткен чазын реаксылыг күштериниң Ливанда удурланыышкынының палестин шимчээшкининиң күштерине улур чепсектиг демиселди өскүдүп, оон-биле даштыкыдан холгаарлаашкынга «чыдакты» тургузар дээн ораалдажыышкыннары аштырыышкынга таварышканының соонда харын-на чуртту быдарадырын ол планы тыптып келгени ол.

Бейруттан дыннадып турарын ёзугаар алырга, составында чурттуң көскү политиктиг удуртукчулары кирип турар национал эптежилгениң ливан комитединиң кежигүннери чоокта чаа Ливанны амгы кызыгаары-биле хевээр тургузары дээш туржуп турарын илергейлээн болгаш чуртту быдарадырының идеязың принцип талазы-биле бир үн-биле хүлээп көрбейн барган. Ол бир аай болган чорук болза араб чаңгыс эптиг дайзыннарынга дуза көргүзүп, Израильдиң эжелекчи, арабтарга улур бодалдарын боттандырарын олар херек кырында чиигедип турар-дыр деп бодап болур-дур. Ливанның национал-патриоттуг күштериниң, оон иштинде депшилгелиг социалистиг партиниң, компартиянын болгаш чамдык өскеда организациялардың алган шиитпирлиг хемчегларының ачызында эрткен чазын реаксылыг күштериниң Ливанда удурланыышкынының палестин шимчээшкининиң күштерине улур чепсектиг демиселди өскүдүп, оон-биле даштыкыдан холгаарлаашкынга «чыдакты» тургузар дээн ораалдажыышкыннары аштырыышкынга таварышканының соонда

Борис ОРЕХОВ.
(«Правда» солундан).

Делегейниң херээженнер чылынга

КОЛ ЧҮҮЛ—ДЭЭШТИИ

1975 чыл — Делегейниң херээженнер чылының төперинге чедир 3 ай арткан. Делегейниң херээженнер чылында районуң херээженнер чонунуң кылган ажылын түңнээр үе кел чылар. Бо чылдың онзагай байдалын угаан билгеш, херээженнер чөвүлелдери шудургу ажылдаанар. Херээжен чонну бүдүрүлгеже, хөй-ниитиниң ажылынче хаара тудар хемчегларни күштелдирген. Делегейниң херээженнер чылынга тураскааткан, нюльда болган районуң херээженнериниң хуралынга чартык чылда кылдынган ажылды түңнеевишаан, ооң соонда чүү кылза чугулал дээрзиниң дугайын чугаалажып, районуң бүгү херээженнеринге кыйгырыгны хүлээп алганнар. Ол кыйгырыгның херек кырында күүселдезин чөвүлелдер бо хүннерде түңнеп турарлар.

Районда тоску беш чылдың планыг онаалдаларын күүсеткен мурнакчы херээженнер хөй. Оларга туйбу заводунуң болгаш «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажылчын херээженнери база саанчылар: «Хемчик» совхозтан—Саая Көк-ыс, «Барлыктан»— Лидия Оюн, «Шекпээрден» — Минис Моңгуш, кадарчылар: Уруттак Серен, Ооржак Седип дээш өскелер-даа бар.

Районуң херээженнери бо чылын эрткен бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезинге идепкейлиг киришкеннер. Баштай агитквартираларга концерттер көрүлдези болуп эрткен. Бо талазы-биле Эрги-Барлык, Шекпээр, Аянгаты, Аксы-Барлык суурларга солуп ажылдар кылдынган болгаш эки түңнелдерни чедип алганнар.

Херээженнер суур чаагайжылдызынга, совхоз бүдүрүлгезинге, мал чеми белеткээр ажылга идепкейлиг көргүскеннер. Сиген кезилдезинге, будук-бүрү белеткелинге агитквартиралар тускай онаалдалыг ажылдан, чарышты организастаан багай эвес ажылдаанар. Чижээ, «Хемчик» совхозта бир агитквартира 2,5 тонна сиген, 1 тонна будук-бүрү чыыр хүлээлгезин ажыр күүседи, 6—8 тонна чедиргеннер. Бирги черни «Судак» агитквартира, ийги черни Комсомольская агитквартира—8 тонна сиген, 1 тонна бүрү чыгаш алган. Совхозтуң дирекция чери агитквартиралары бо ажылче идепкейлиг киришкени дээш В. И. Ленинниң чурттап турганы Шушенское суурже экскурсияладып чоруткан.

Районуң херээженнери СЭКП-ниң XXV съездизинге төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарыш дугайында СЭКП ТК-ның доктаалынга хей-аът кирип, улам шудургу ажылдап турарлар. Херээженнер чөвүлелдери агитквартираларда культура-массалыг ажылдың дээштиин бедидер дээш улуг күштү үндүрүп турар. Агитквартираларны деринрин, оларга хуралдарны өйшаанда чорударын, ажы-төлдүң кижизидилгезин эжижиде-рин чедип алыр дээш бистиң херээженнеривис кызымак, ак сеткилдиг ажылдап турарлар. Оларның аразында Күжүгет Бак-кыс, Саая Дозун-кыс, Саая Алдын-кыс, Елизавета Күжүгет дээш өскелер-даа бар.

Ол ышкаш чаагайжылдыга ажылынга агитквартираларның киржилгези улуг. Моң чижээнге Эрги-Барлыкта «Аялга» агитквартираны алыылы. Ында бажыңнар шупту ак-ак, ишти-дашты арыг-силиг, долгандыр чечекти, огородту олурткан. Ол кудумчуда албан черлериндеи — эмнелге бар. Ону долгандыр база чечектер шыпкан. Бо кудумчуга үне бээрге, сагыш-сеткил чаягаар-ла өөрүй бээр.

Херээженнер чылынга тураскааткан спортчу маргылдаалар болгаш делгелге база районга болган. Волейбол, чиик атлетика, боодалга талазы-биле маргылдаага районуң командазы багай эвес ойнаан. Херээженнериң волейбол командазы республикага бирги черни алган. Делгелге херээженнериң уран-шевер холдарының херечизи болган. Ол делгелгеге бирги черни «Хемчик» совхозтуң херээженнер чөвүлели алган.

Шинтирлеттинмээн айтырыглар, кылдынмаан ажылар бисте ам-даа бар. Ылаңгыя көдээ суурларның болгаш малчыларның амыдыралының культурлуг деңиелин ам-даа белидерин чедип алыры, херээженнерни бүдүрүлгеге калбаа-биле хаара тудары дээш ышкаш чугула айтырыглар бар. Бо айтырыларны шинтирлеп, оларны амыдыралга боттандырарда партия организацияларының удуртулгазы-биле шинтирлеп шыдаар бис.

Е. АЖИ.

СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи.

ООҢ ААС-КЕЖИИ

Ортаа-Ак-Кара-Сугнуң оъду аайлыг эвес, малдың аңаа деңгел кирери аажок. Кара-кыс аңаа чайлаанынга ам-даа өөрүп чоруур. Шынап-ла, хой кадарып чораш, ук черниң бойдузунуң каазын магадап, хоюнуң семирип турарынга амырап турган.

Ам күс дүшкен, ынчалзаа-даа кыстың сагыжын кыштаглаашкын мурнуку чылдарда ышкаш дүвүретпейн турар. Чүге дээрге, бирээде, хойнуң семиртилгези эки, ийнде, кыштаглаашкынга белеткел чогумчалыг болган. Чайын Кара-кыс хоюн колдуунда-ла чаасказан кадарып чайлаан. А Кара-оол сигеннээр, кажаа септээр, бажың чылыглаар дээш, чоруп-ла каар турган. Ол аразында хурал-суглаа база олуртпас.

Кара-кыс суг «Торгалыг» совхозтуң хоюн малдааш үр болбаан. Ынчалза-даа баштайгы чылында төрүүр үүс хойга онааштыр 95 хураганны дорүктуруп алган. Тогдулардан ол хире чаш төлдү алыры — барып-барып Өвүр районга тергини көргүзүг. А ол чедишкин белеп-биле келбээн. Тогдуларның эмин бичин, ынчангаш хураганнарның хөй кезиин эмжиктээр азы чагыштырар ужурга таваржып турган. Ылаңгыя аныяк малчыннарга ол—улуг чымыш.

Дараазында чылын көргүзүг оон-даа экижээн, төрүүр үүс хойга онааштыр 97 хураган алдынган. А бо чылын ол көргүзүг мырыңай 99 четкен. Хой бүрүзүнден кыргаан дүк 2 килограмм 800 грамм болган.

— Доозукчу чылда алган социалистиг хүлээлгениң ажыр күүсеттингени ол. Ам кыштаглаашкынны эки чорудуп, СЭКП-ниң XXV съездизинге күш-ажылчы белектерлиг ужуражырын шинтирлээн мен — деп, Кара-кыс чугаалап турар.

Кара-кыс биле Кара-оол Ховалыгларның кайызы-даа коммунист, хөй-ниитичи. Кара-оол — Кадый-Бажы хойжу бригадада партбөлүк организакчызы, агитатор болгаш пропагандист. Ол Ленинчи юбилей медалының болгаш «1974 чылда социалистиг чарыштың тинлекчизи» деп хөрек дедиэзиниң эдилекчизи. А. Кара-кыс—район Соведниниң депутады. Мынчаар ажылдап, уруг-дарыгны кижизидип, найыралдыг чурттаары дег аас-кежик кайда боор. «Хайыраан бот» шиңде көргүскен Кара-биле Өвүрде бо Кара-кыстың амыдыралының ылгалы ол.

Н. ДАМДЫН.

Эмчи кыс

Татьяна Аковна бичизинделе эмчи болурун күүсеп чораан. Бичии Таняның ада-иезин безин оны «эмчи» дижип чаптап чугаалажыр чораннар. Таня болду база-ла «эмчи» деп ойнаарынга ынак турган.

Он класс доосқаш, Таня шынап-ла эмчи училищезинче киреринің шылгалдазын эки дужаагаш, өске бүгү эш-өөрүбиле кады ол училищеге өөренир аас-кежиктиг болган.

Училищеге өөренип турар чылдарында студент Татьяна билигже сундулуун, өөредилгеге чуткүллүүн көргүскен.

Өөредилге чылдары биллиртпейн эрте берген, доозарының шылгалдаларын база-ла бүгү эштери-биле кады экзаменнерге лемниг белеткенип турган, чедиишкинниг дооскан.

Ам Таняның чон мурнунга ёзулуг эмчи боон ажылдаар үези келген.

Аныяк эмчи Татьяна Аковна Чыккыма үш чыл бурунгаар ыраккы Тожу районнуң эмнелгезинге ажылдаары-биле чедип келген.

Аныяк эмчиге баштайгы уеде бергелер турган, ынчалзаа-даа Таня эмчи бергелерге ундараваан, харын-даа улам соруктут, тулунгур ажылдап эгелээн.

Баштайгы хүннериндеи эгелээш Татьяна эмчи ажылга кежээ, топтут-томаанныг, чонга эвилен-ээлдек чоруун көргүзе берген.

Эмчи боон ажылдаары —ол белеп эвес херек. Бир-ле хугаарында ажылдап турар мергежилиин талазы-биле хейну билири негеттинер. Оон ангыда кижилер-биле, чон-биле ажылдап билири база-ла ийнги чергенин айтырыы эвес.

Таня эмчи район эмнелгезинге үр-даа эвес ажылдап чорда, районнуң улуг эмчизи Татьяна Аковнага бүүрээш, Тожу районда хей чурттакчылыг, улуг суур болур Ий суурнуң эмнелге салбырының эргелекчизи кылдыр томуйлаан.

Ада ажылдап эгелээнинин баштайгы үеинден эгелээш, Татьяна Аковна ажылды холга ап, улам сегилип, чоннуң кадыкшылы дээш ажылдап эгелээн.

Аныяк эмчи кысты кады ажылдап турар эштери-даа, суурнуң чурттакчы чону-даа хүндүлээр. Ол хүндүткелди Татьяна эмчи ажылга кызымак, кежээ, чонга эвилен-ээлдек чоруу-биле чаалап алган.

Моон-даа соңгаар кижилернин кадыы дээш ажылдаарынарны күзедим, Татьяна Аковна.

Д. АИР-САНАА.

УЛАМ ЭКИ АЖЫЛДААР

Чаа тургустунган Кызыл районуң төвү—Каа-Хем суурнуң херээжен чонунуң хуралы болуп эрткен. Орта районнуң херээженнер чөвүлелиниң даргазы Е. Скороходова өлеткел кылган. Аңаа районнуң херээженнериниң ажыл-агыйының болгаш амыдырал-чуртталгазының дугайын чугаалашкан.

Суурда мурнакчы херээженнер эвээш эвес. Оларга Б. Ондар, Т. Конобеевская, Н. Ооржак болгаш оон-даа өскелер хамааржыр.

Хуралга районнуң херээженнер чөвүлелин 15 кижи составтыг кылдыр соңгаан. Чөвүлелдиң кежигүннерин ажыл-агый бүрүзүнге хуваап, харылаар ажылдарын даандырган. Оларның мурнунда ам улуг сорулгалар салдынган. Республиканың херээженнериниң октябрь айда болуп эртер эртем-практиктиг конференциязына белеткел, суур чаагайжыдары, агитквартираларның ажылын экижидери дээш ышкаш ажылдар планда көрдүнген.

Чоокта чаа районнуң херээженнер чөвүлелиниң төлээлери Эрзин районга чедип, ол районнуң херээженнер чөвүлелиниң ажылының дуржулгазы-биле танышкан. Ол кончуг солун болгаш ажыктыг болган. Районнуң херээженнер чөвүлелиниң активи бодунуң ажылынга шиңгээдип алган үүлдерни ажыглап, улам эки ажылдаар дээрзинге чигзиниг турбас.

Б. ДОНДУП.

ЧУРУКТА: Кызылдың сүт заводунуң мурнакчылары, күш-ажылдың хоочуннары Н. Игольникова болгаш Р. Солодянкина олар.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

ШУШЕНСКОЕЖЕ АЯН-ЧОРУК

Барыын-Хемчик районнуң херээженнер чөвүлелдериниң аразында калбарган социалистиг чарышка «Хемчик» совхозтуң херээженнер чөвүлели каш чыл дургузунда тинлекчи болуп келген. Ол чөвүлелдің доозукчу чылда ажылы бәзә багай эвес.

Совхозтуң херээженнер чөвүлели, ооң активи Март сес, Тиилелге хүнү болгаш өскө-даа байырлалдарга, кежээлерге болгаш хуралдарга Делегейниң херээженнер чылында идепкейлиг киржип, оларны организастажып келген. Херээженнерниң, ылаңгыя аъш-чем, хол-биле кылган чүүлдер делгелелеринге, янзы-бүрү шефтерге киржилгези эжижээн.

Совхозтуң херээженнера пинтиниң малынга 2 тонна сигенни болгаш будук-бүрүнү белеткээр планныг турган, ону 42 тонна кылдыр күүсеткен. Делегейниң херээженнер чылында оларның көдүрлүүшкүнүт ажылдаанының түңнели ол. Социалистиг чарыштың мурнуку одуруун Саяа Көк-ыс даргалаан «Судак» агитквартира 7 тонна сигенни, 2,5 тонна будук-бүрүнү, Таня Хомушку удуртқан «Аялга» агитквартира 4,6 тонна сигенни, 992 килограмм будук-бүрүнү белеткээш эвлээннер. Хомушку Диндеңмаа, Сендаш Дүкермаа, Куулар Шаңгыр оларның даргалаан агитквартиралары база эки ажылдаанар.

Мал чемниң белеткелинге тинлекчи болган агитквартиралар болгаш херээженнер социалистиг чарыштың негелделерин ёзугаар акша болгаш хүндүлүг бижиктер-биле шаңнатканнар. А эң идепкейлиг чөрби херээженнер халас путёвка-биле Шушенское суурже аян-чорук кылып чораш келгеннер.

А. ЕВРОП.

Делегей конгрези болур

Октябрь 20—24-те Берлинге Делегейниң херээженнер чылынга холбаштыр Бүгү-делегей конгрези болур. Совет херээженнер комитединиң харыысалгалыг секретары З. Т. Федорова СЭТА-ның корреспондентизиниң дилээнин ёзугаар ол чыышка белеткелге совет херээженнериң салыышкынының дугайын мынчаар чугаалаан.

Ол конгресске үүс ажыг чурттан ийи муң делегаттар киржир ужурлуг. Оларның иштинде херээженнериң, аныяктарның, профэвилелдериниң, тайбың болгаш эр-сеткил каттыштырылгазының чер-чер болгаш делегей организацияларының төлээлекчилери, күрүне болгаш хөй-ниитиниң сураглыг ажылдакчылары бар.

Совет херээженнер комитеди Берлинге болур Бүгү-делегей конгрезинге идепкейлиг киржир-биле белеткенип турар. Делегейниң херээженнер чылынга холбаштырган чурттар аразының болгаш национаалдаа конференциялары, семинарлары чедиишкиниг боон эртқилээн.

Бистиң чуртувус делегейниң херээженнер чылын болгаш ам болур ол конгрессти-даа улуг ужур-дузалыг деп үнелеп көрүп турар. Бо бүгү хемчегларни бистер ниитилел бүдүрүлгезинге, тайбың болгаш улустар аразынга кады ажылдажылга дээш демиселге херээженнериң салыышкынын удуу-биле үнелеп турарының тодаргай херечизи кылдыр көрүп турар бис.

Берлинге болур Бүгү-делегей конгрезинге баар совет делегациянның составында бүгү-ле эвилелдешкен республикаларның херээженнериниң төлээлекчилери, күрүнеиң болгаш хөй-ниитиниң сураглыг ажылдакчылары, бүдүрүлге мурнакчылары, Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочун киржикчилери кирип турар.

Спорт

СЛЁТ БОЛГАН

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА-ның корр. В. Кукушкин). Нева хем эриктеринде хоорайга эрткен олимпийжилериң Бүгү-эвилел слёдунуң киржикчилериниг ССРЭ-ниң олимпийжи шилиндек командазынга кандидаттарның демдектерин тывыскан.

Олимпийжилериң даңзызының эгезинде Л. Кулакованың, А. Долгушиниң, А. Капчинскийниң, Б. Галушкиниң, В. Крыловтуң, Г. Пыльновтуң, Л. Темуряниың, Л. Маматтың аттары киргеи. Ада-чурттуң Улуг дайынының шөлдеринге маадырлыы-биле өлген ол кайгамчыктыг спортчуларны чурттуң олимпийжи шилиндек командаларының даңзыларында мөңгезин-биле кыыр бижээн.

Инсбрукка болгаш Монреалга болур маргылдааларга совет спортчуларның канчаар белеткенип турарының дугайында илеткелди ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Күш-культура болгаш спорт талазы-биле комитеттиң даргазы С. П. Павлов кылган.

Спорттуң алдарлыг мастери, олимпийжи чемпион, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи А. Парфенов 76 чылдың олимпийжилериниге чүве чугаалап, чагыг берген.

Слёттүң киржикчилери СЭКП ТК-ның адынга чагаа чоруткаш, ында ол эң улуг спортчу маргылдааларга чаа-чаа чедиишкиннерлиг болур дээш бүгү күжүн үндүрерин бүүреткен.

КИЕВ «ДИНАМОЗУНУҢ» ТИИЛЕЛГЕЗИ

Мюнхенниң «Бавария» дээр футбол командазы-биле харыы оюнну Киевке 2:0 сан-биле удуп алгаш, футбол талазы-биле европейжи эң улуг кубокту Киевтиң динамочулары чаалап алганнар. Мюнхенге болган баштайгы матч 1:0 санга киевчилериң тиилелгези-биле доозулган. Ийи ойнаашкынга бүгү үш мячини Олег Блохин киир тепкен.

ЧУРУКТА: «Динамо» командазы чаалап алган шаңналы-биле.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Бүгүн Тувинская правда-да

◆ **«СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур».** Бөлүк информация.

◆ **«Ажыглалга кирер кол тудугда».** «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги эзлчээнин тудуундан бөлүк материал.

◆ **«Политиктиг билиглерни шиңгээдип алыр».** Партийжи чырыдыышкын дугайында бөлүк материалдар.

◆ **«Республиканың күш-ажылчы базымнары».** 1975 чылдың тос айларының дургузунда Тыва АССР-ниң үлетпүрүнүң күүне планының күүселдези.

◆ **«Даалга кымга айтыышкын эвезил».** Улуг-Хем районда күсүү суттарылга дугайында «Тувинская правданың» рейдизи.

◆ Иштики, даштыкы болгаш спортчу информациялар.

НОМЧУКЧУЛАР ШҮЛҮКЧҮ-БИЛЕ

Кызылда Пушкин аттыг библиотеканың номчулга залынга шүлүкчү А. Ф. Емельянов-биле номчукчуларның ужуражылгазы болган. Ол солун ужуражылганы ук библиотеканың ажылдакчылары организастаан.

Кежээкиниң беш шакта шүлүк чогаалынга ынактар залда олуттарны доллур олурушкан. Ужуражылгага Тываның хоочун чогаалчыларының бирээзи, Тыва АССР-ниң улустуң чогаалчызы С. Б. Пюрбю киришкеш, А. Ф. Емельяновтуң чогаадыкчы ажылы, ооң тыва чогаалчыларның шүлүктерин орус дылче очулдурарынга кызымаккай киржилгезин тодаргай чижектерге даянып турган, номчукчуларга таныштырган.

Ооң соонда шүлүкчү А. Ф. Емельянов ам чүү бижип турарын, чогаадыкчы планнарын чыылганнарга чугаалап берген. Ооң чогаадыкчы ажылының өзүлдезинге чүү улуг салдарлыг болганын база сонуургаткан.

Школачы чылдарында-ла ол шүлүк бижип эгелээн. Ооң эң эжилери чоорту парлаалгага көстүп келгилээр апарган.

Ада-чурттуң Улуг дайынынга киришкениниң соонда Москваның Ломоносов аттыг университединге өөренип турган, сураглыг совет шүлүкчү Н. Асеевтиң чечен чогаал болгумунге ол барып, ооң мурнунга бодунуң шүлүктерин номчуп, көргүзүп турган. База-ла сураглыг совет чогаалчы П. Антокольский-биле ужуражыышкынары аңаа аажок ажыктыг болгулаан. Ынчалза-даа А. Ф. Емельяновтуң чогаадыкчы бедикче ёзулуг быжыг базымы тыва черге эгелээн.

— Тыва чогаалчыларның, ылаңгыя Сергей Бажизович Пюрбюнүң чогаалдарын — «Чечек» база «Үем болгаш үечергем дугайында» деп шүүглелдерин болгаш өске-даа шүлүктерин очулдуруп турган, дыка хөй үүлдерин билип алган мен—деп, ол чугаалап турар.

Лектор ажылының аайы-биле ол Тываның ырак-чоок булуңнарында чурттап, ажылдап турар улуг, бичи кижилер-биле үргүлчү ужуражып чугаалажы бээр болгаш, оларның ажыл-амыдыралы, бой-дустуң каас-чаражын чогаалдарынга чуруп көргүзүп чоруур. А. Ф. Емельяновтуң шүлүктериниң баштайгы номуп 1963 чылда «Хүн болгаш Эртине» деп ат-биле Тываның ном үндүрер чери парлаан. Ол ам үш номуң автору, дөрткүзүн — Москваның «Молодая гвардия» деп ном үндүрер чери удавас үндүрер.

А. Ф. Емельянов бодунуң олут орбас ымыыттыг лектор ажылы-биле чергелештир Тыва дугайында шүлүктээн тоожуларны, шүлүктерин бижиринде үргүлчүлевишаан, «Наука и религия» деп журнал-биле доктаамал харылзааны тудуп, атеистиг темага үүлдерни аңаа бижип турар.

Чоокта чаа бежен харлаан шүлүкчү-лектор А. Ф. Емельяновтуң чогаадыкчы ажылының дугайында чугааны, чамдык шүлүктерин авторнуң бодунуң номчаанын чылганнар сонуургап дыңнаан.

Э. ДҮЛҮШ.

Телевидение

ОКТЯБРЬ 17-ДЕ

МОСКВАДАН

9.00—Медээлер.
9.10—**«Орус чугаа».**
9.55—**«Ольга Сергеевна».** Хөй сериялыг өңнүг телетоожулалдың баштайгы көргүзүлгези. 4-кү эгези.
11.20—**«Аракс» эксперимент.** Эртем-шептередилгелиг өңнүг фильминиң баштайгы көргүзүлгези.
11.40—Уругларга өңнүг фильм. **«Узун чаштыг чараш Варвара».**

КЫЗЫЛДАН

13.00—**«Василий Теркин».** Телефильм. 1-ги, 2-ги сериялары.
14.50—Мультфильм.

МОСКВАДАН

15.00—**«Кузбасс туттуунуп тур».** Дамчыдылгага СЭКП Кемерово обкомунуң бирги секретары В. Ф. Попов киржир.
15.30—**«Ольга Сергеевна».** Хөй сериялыг өңнүг телетоожулалдың баштайгы көргүзүлгези. 4-кү эгези.
16.50—Концерт.
17.00—**«Франция совет уран чүүлге адыш часкан тур».** Документалдыг өңнүг телефильмниң баштайгы көргүзүлгези.
18.00—Мультфильм (Кызылдан).
18.10—**«Шыдыраа школазы».** Өөреник эгелеп чоруурлар клазы. Оюнуң ортузу.
18.50—**«Енисейниң оттары».** 2-ги дамчыдылга. Өңнүг.
19.10—**«Ольга Сергеевна».** Хөй сериялыг өңнүг телетоожулалдың баштайгы көргүзүлгези. 4-кү эгези.

КЫЗЫЛДАН

20.30—**«Енисейни чагырганы».** Телерепортаж.

МОСКВАДАН

20.40—Информастыг программа. (Франция Республиканың Президентизи Жискар д'Эстэниң ССРЭ-де келгениниге).

КЫЗЫЛДАН

21.15—Телемедээлер.
21.40—**«СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуулуңар».** Дамчыдылга.
22.10—**«Оларның кайызы?»** Кысқа фильм.
22.20—Телемедээлер.
22.30—**«КАИ экраны».** Дамчыдылга.
22.50—Чарлаалдар, реклама.
22.55—23.40— Документалдыг фильмлер программазы: **«Чурттаалга — парын айтырыг», «Кижи болгаш күзел».**

Аңгаар

Бүгүн республикага булуттагылаар, шык шоолуг дүшпес. Хаттың дургени секундада 5—10 метр. Агаарның температураза даглыг черлерге 4—6, а оон артканнарынга — 10—15 градус чылыг. Кызылга база-ла ол ышкаш. Агаарның температурязы 10—12 градус чылыг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

СОНУУРГАКТАРГА

ИТТИНЕР ТЕРГЕ-БИЛЕ

ХЕЛЬСИНКИ. Кижи кандыг чүвеге хандыкшывас дээр! Праганың «Кунингас ири» ресторанының директору Вацлав Хошек ынай-бээр чоруурунга иттинер тергени ажыглап келген. А боду 50 харлыг.

В. Хошек Берлин—Копенгаген — Стокгольм — Хельсинки — Ленинград—Москва маршруттап иттинер тергелиг чоруп орар. Финляндияның найысылалында ол менди чедип келген. Иттинер терге-биле ырак-узак черлерни келип болур деп, ол бүзүрелдиг санап турар. 1969 чылдан бээр Хошек 20 муң километрни иттинер терге-биле эрткен. Ол үе дургузунда дөрт диптиң 36 чурттарынга чораш, 20 муң километр эрткен.

Иттинер терге-биле Чехословакияда чорук кылыксан турар кижилер 400 ажыг болуп турар. Братислава — Брно — Прага маршруттар-биле маргылданы оларга чылдың-на организастап турар.

Н. ГОРБУНОВ.

ЧАА ЧҮҮЛ

ДЕЛИ. Мадрас—Дели аразында демир-орук экспрезиниң пассажирлери таарымчалыг бир чаа чүүл-биле хандыртынган. Пассажирлер белен чалгаравастар, чүге дизе Индияда бир-ле дугаар иштики телевидение тургузуун кылган, музыка болгаш танцы программаларны, кинофильмнерни көргүзүп дамчыдар.

(СЭТА-ның корр.).

БҮТПЭЭН СЕЛГҮҮСТЭЭШКИН

РИМ. Ынакшышкан ийи итальян кижиниң селгүүстээшкини бүтпейн барган. Арыгже кирип четтикпейн чорда-ла, ыттар четкен, шериг хептиг кижилер долгандыр бүзээлеп келген.

Ангадай берген турган аныяк кижилерни тудуп алгаш, чоокку полиция участогунга эккелгеннер. Аңаа оларны орта-даа айтырбайн, кара-бажыңга аппарып кааннар.

Чугле беш хонук эрткен соонда, олар кандыг буруулуг чүве кылып каанын судка ам-на билип алганнар. Олар НАТО-нуң шериг базазының ырак эвесте тургустунган айыыл чок чоруунун системазынга дүш боон дээпкен болганнар. Оларны шпионнар деп бодаап тудуп алганнар.

(СЭТА-ның корр.).

КИНО

ОКТЯБРЬ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Бир-ле катап чаасказаа»** 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Алдын дугуур»** 9.20, **«Мөңгүн-Хөлдүү өртинези»** 10.00, 11.50, 13.40, 15.30, 17.20, **«Чаъс-чайык»** 19.10, 21.20 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Киночыынды»** 10.00, **«Ынакшылдың чалбыраажы»** (2 серия-лыг) 15.00, 17.40, 20.20 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Ринг»** 15.00, **«О, аас-кежиктигбей»** (2 серия-лыг) 17.00, 19.50 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ Индекс 667000

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң орулакчыларының 35-24, пропаганда килдизинин 31-75, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизинин 37-13, культура килдизинин 23-54, көдээ ажылагый килдизинин 21-47, үлетпүр килдизинин 23-54, чагаа килдизинин 41-27, информация база совет тургузуг килдизинин 20-60, корректорларның 27-41, бухгалтериянын 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тираж 15877. ЧАГЫГ № 3390.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 1). ТС—01251